

Tanító

MÓDSZERTANI FOLYÓIRAT

*Kellemes pihenést kívánunk
kedves Olvasóinknak
a nyári szünetre!*

6.

Intézményesülő rendteremtés

Hová lett az iskolaotthon?

Mi lesz a kisiskolákkal?

Könyv és továbbképzés a tanulásról

Ötlettár olvasástanításhoz

Egészségtanóra

Versek tanérváróra

TARTALOM

Csillag Ferenc: Párhuzamos történetek a partnerség titkaiból	1
Csonkáné Lévy Katalin: „Nemzet napszámosa” a 20. században	4
Kereszty Zsuzsa: Volt egyszer egy napközi... (3.)	6
Kovács Sándorné: Egy továbbképzés margójára	7
Könyvsarok – D. Kenedli Eszter: Paradigmaváltás a tanulás értelmezésében (1.)	9
Nagy József: Az oktatási rendszer fejlesztésének feladatai (5.)	11
Győrffy László Jánosné: Szabad választást kínáló szabadidős programok	14
D. Kenedli Eszter: Anyanyelvi figyelő	17
Kozákné Szentgyörgyi Ilona–Varga Attiláné: „Hogyan tovább kisiskolák?”	18
Trencsényi László: Képeskönyvek a táguló/gyorsuló világban	20
Major Ferencné: Hazai szerzők új angol nyelvkönyvsorozatáról (2.)	21
Burai Lászlóné: Hagyományok béklyójában, vagy új utakon? (2.)	23
Vighné Arany Ágnes–Andrássyné Kálmánchey Erika: Az egészségtan-tanítási kísérlet gyakorlatából	26
Martusné Nagy Anna: Tanévzáró ünnepélyre	30

Tanító

MÓDSZERTANI FOLYÓIRAT

2012. JÚNIUS • 6. szám

ELŐFIZETÉSÉT RENDELJE MEG A KIADÓNÁL:

- telefonon: 237-5060,
- faxon: 237-5069,
- e-mailben:
elofizetes@sprintkiado.hu,
- vagy személyesen
a Sprint Kiadóban:
1137 Budapest, Újpesti rkp. 7.

Főszerkesztő:

A kiadásért felel:

Marketingigazgató:

Szerkesztőség és kiadó:

Hirdetésfelvétel:

Dr. Szilágyi Imréné

a Sprint Kiadó ügyvezetője

Mester Tamás

mester.tamas@sprintkiado.hu

1137 Budapest, Újpesti rkp. 7.

Telefon: 237-5060, fax: 237-5069

E-mail: tanito@sprintkiado.hu

Pápai Ildikó, lapmenedzser

Telefon: 06 (30) 260-2906,

06 (20) 275-2421

Fax: 06 (27) 346-265

E-mail: sprintkiado@picomedia.hu

Éves előfizetés ára: **5800 Ft (10 megjelenés).**

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza!

Nyomás: Pauker Nyomdaipari Kft.,

1047 Budapest, Baross u. 11–15. Telefon: 272-2297

Felelős vezető: Varga Szilárd

A hirdetések tartalmáért felelősséget nem vállalunk!

ISSN 0496-8387

Előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél is az ország bármely pontján közvetlenül a kézbesítőknél, a postahivatalokban, valamint a Központi Hírlap Irodánál:

1087 Budapest, Orczy tér 1. Postacím: 1900 Budapest.

Telefon: 477-6300 vagy 06 (80) 444-444 és

hirlapelofizetes@posta.hu címen.

Címlapképünk a XIII. Kerületi Önkormányzat margitszigeti Petőfi Sándor napközis táborában készült.

E számunk szerzői: **Andrássyné Kálmánchey Erika** tanító, Debrecen; **Burai Lászlóné** tankönyvszerző, Szentés; **Csillag Ferenc** közoktatási szakértő, Budapest; **dr. Csonkáné Lévy Katalin** közoktatási szakértő, Budapest; **D. Kenedli Eszter** közoktatási szakértő, Budapest; **Győrffy László Jánosné** tanító, Miskolc; **Kereszty Zsuzsa** közoktatási szakértő, Budapest; **Kozákné Szentgyörgyi Ilona** igazgatóhelyettes, Ordas; **dr. Kovács Sándorné** tanító, Budapest; **Major Ferencné** ny. főiskolai docens, Budapest; **Martusné Nagy Anna** drámapedagógus, Budapest; **dr. Nagy József** professzor, emeritus, Szeged; **Tavaszi Virág** tanár, Budapest; **dr. Trencsényi László** tanszékvezető, Budapest; **Varga Attiláné** tanító, Ordas; **Vighné Arany Ágnes** egészségnevelési szakértő, Debrecen.

Párhuzamos történetek a partnerség titkaiból

Intézményes rend, intézményesült fegyelem?

Ha egy szakmabelit arra kérnénk, jellemezze az utóbbi éveket, bizonyosan azt mondaná: „egy dolog biztos, és az a változás”. S valóban, teljes mértékben igaza lenne. Olyan mennyiségben születnek az új szabályok, rendeletek, törvények, hogy követni is alig-alig lehet. Még csak értelmezzük a decemberben elfogadott Nemzeti köznevelési törvényt, de már itt egy újabb tervezet. A címe beszédes: „Törvény (tervezet) az egyes rendészeti feladatokat ellátó szervek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról”.

Különös elgondolás született: a vagyonőr, a halőr, a természetvédelmi őr, a közterület-felügyelő és a mezőőr alkalmazása és munkakörének szabályozása mellett a törvény kívánatosnak tartja iskolaőr alkalmazását is. Új álláshelyként kezeli ezt a posztot. (Ami azt illeti, csodaszép foglalkozás!) Vajon ki vállalkozik erre a munkára? A kordedvezményes nyugdíjból visszairányított rendőr vagy azok a pedagógusok, akik az új szabályozás miatt feleslegessé váltak? Akárhogy is van, de általa azt üzeni a törvényalkotó, hogy már az iskola kapujában szigorral kell fellépni. Ennek bizonyítására elég csak néhány sort felidézni a tervezetből:

„25/A. (1) A nevelési-oktatási intézmény, vagy a fenntartó az e törvényben meghatározott egyes rendészeti feladatok ellátása érdekében iskolaőrt alkalmazhat.

(2) Az iskolaőr feladatának ellátása során jogosult:

a) nevelési-oktatási intézmény területére való jogosulatlan belépést megakadályozni, a jogosulatlanul bent tartózkodót onnan eltávolítani,

b) a bűncselekmény és a szabálysértés elkövetésén tetten ért személyt a cselekmény abbahagyására felszólítani, a cselekmény folytatását megakadályozni, az elkövetőt elfogni,

c) a nevelési-oktatási intézmény házirendjében foglalt előírásokat betartatni.

(3) Az iskolaőr a (2) bekezdés a)–b) pontjában meghatározott esetben arányos mérvű testi kényszert alkalmazhat.”

Növekvő rossz érzéssel olvasom a tervezetet. Mintha nem is a XXI. században, hanem valamikor a középkorban lennénk! Lehet-e, szabad-e az iskolát kaszárnnyává, fegyintézeté alakítani? – töprengök. Hirtelen, mint egy rövid dokumentumfilm képei, hétköznapi élethelyzet eseményei peregnek le a képzeletemben.

A 7. b osztályban nyelvtanóra folyik, a tanár kéri K. József 13 éves fiút, adja be a röpdolgozatát. Am a gyerek még írni szeretne, tehát nem követi a tanár utasítását. A második felszólítás után a tanár az asztalán elhelyezett

gombbal jelzést küld az iskolaőr földszinti irodájába. Az iskolaőr azonnal ugrik, futólépésben jut el a 7. b II. emeleten lévő terméig. Feltépi az ajtót, a tanárra tekint, aki a középső padosor harmadik padjában a még mindig író K. József felé mutat. Az őr odalép: „Adod, vagy viszlek az irodámba!” – felkiáltás kíséretében fenyegetően tekint a megszeppent diákra, aki megszeppenve átnyújtja a lapot...

Még rosszabb esetben, amint az a fentiekben olvasható – csupán az a) és b) pontban foglalt esetekben még testi kényszer is alkalmazható.

József Attila sorai jutnak eszembe:

„Én nem ilyennek képzeltem a rendet.
Pedig hát engemet
sokszor nem is tudtam, hogy miért, vertek,
mint apró gyermeket,
ki ugrott volna egy jó szóra nyomban.”

Vajon a törvényalkotó gondolt-e arra, hogy az agresszivitás újabb agressziót vált ki?

(Érdemes lenne – még a törvény elfogadása előtt – az illetékeseknek megtekinteniük a „Kóristák” című, 2004-ben forgatott francia filmet. Talán ez a másfél óra is meggyőzhetné őket arról, hogy másként és sokkal árnyaltabban kellene gondolkodniuk az iskola rendjéről.)

A rend fenntartása, a normasértés megítélése, minősítése, a büntetés kívánatos mértékének és módjának eldöntése – ahogyan azt az alábbi történetek is bizonyítják – nem egyszerű feladat az iskolában sem. Nagy körültekintést, alapos mérlegelést, komoly pedagógiai felkészültséget és tapasztalatokat, esetenként teammunkát is igényel.

■ A normasértés és a büntetés dialektikája

Amikor a pályámat elkezdtem, úgy a hetvenes évek első harmadában, az iskolák tele voltak gyerekekkel. A tantermekben minimum harminc lurkó ült. Idősebb

kollégáim, ha mi fiatalok panaszkodtunk a sok gyerekre, a mostoha körülményekre, csak ennyit mondtak: *Ti nem tanítottatok „Ratkó-gyerekeket”!* Akkor ugyanezekben a termekben 40 gyerekkel foglalkoztunk. Ez most már ideális állapot. Akárhogy is, nem volt túlságosan könnyű a munka, utóbb azonban mégis azt gondolom, hogy a tapasztalatlanság okozta a legtöbb problémánkat. Mi – fiatalok – úgy gondoltuk, akkor kiváló egy pedagógus, ha azonnal mindenre reagál. Legalább 5-6 évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy rájövünk a rangsorolásra. S amikor a szakma fogásait már biztosabban kezdtük alkalmazni, akkor szinte eltűnt a fegyelmezés mint az órák folyamatos kísérője.

Abban az időben az iskolai tábori programok is virágzottak. Sok-sok gyerek jutott el 10-12 napra a Dunakanyarba vagy a Balaton partjára. S mi, ifjú kollégák is nagy örömmel vettünk részt ebben a munkában. Teljesen más feladatokat hozott ez, mint a tanterem zárt világa, de nagyon is felelősségteljes munkaként éltük meg a táboroztatást.

Az a történet, amelyik témánk kapcsán eszembe jutott, egy dunabogdányi nyaraltatás alkalmával játszódott. Nagyszerű helyen, közel a Dunához volt a kerület gyermeküdülője. A lányok kőépületben, a fiúk pedig faházakban kaptak helyet. A telek keskeny és igen hosszú volt. Mindkét oldalon a falu állandó lakói éltek, s bármerre is néztünk, mindenütt hatalmas málnabokrokra láthattunk éppen érő, sok-sok terméssel. A látvány lenyűgöző volt.

Az őslakók már hozzászórtak a gyerekzsivajhoz, s azt is tudták, hogy a nyári szabadság alatt nem lehet olyan fegyelmet várni a gyerekektől, mint tanév közben, amikor az erdei iskolák itt működtek. A tábori rend ismertetésekor természetesen elsőként mondtuk el, s kértük a gyerekeket: úgy viselkedjenek, hogy a szomszédok életét ne zavarják. Kijelöltük, hogy a füves játékerünk melyik részén labdazzanak, nehogy egy rosszul célzott lövés, eltévedt labda kellemetlenséget okozzon a szomszédban lakóknak.

Az első napon elhelyezkedtünk, s hosszabb-rövidebb idő alatt mindenki megtalálta a helyét, azt a szobát, házat ahova vágyott. Szerencsére a szobákat csakis az esti órákban kellett használni, hiszen az időjárás miatt minden időnket a szabadban tölthettük. Sokszor kirándultunk Visegrádra, mentünk szalonnát sütni az esti Duna partra, vagy éppenséggel Leányfalura, ahol strandolhattak a gyerekek. Szóval minden úgy zajlott, ahogy azt a gyerekek vágyták, ezért aztán nekünk, pedagógusoknak sem volt megterhelő a táboroztatás. Minden ment a maga útján. A programokat és a versenyeket még az iskola-időben, a tanév végén megbeszéltük, így a felelősök is tudták a dolgukat.

A táborozó gyerekek között jó pár pedagóguskolléga gyereke is akadt mindig. Az ő aggódó szülei – mert egy pedagógus mindig másként félti a gyerekét, mint más szülő – külön használati utasítást adtak a gyerekeikhez. Mindenféle „fontos” tanáccsal elláttak bennünket. Természetesen ellenőriztük őket: a fagyifogyasztásukat, hogy rendesen mosakodnak-e, esznek-e, de ügyeltünk arra is, hogy írnak-e levelezőlapot a szüleiknek. Szóval folyamatosan szemmel tartottuk őket, nehogy bármi baj, hátrány érje őket.

Minden este, vacsora előtt, a tábor közepén összegyűjtöttük a gyerekeket, értékeltük a napot, jutalmat kaptak az arra érdemesek, és felvázoltuk a következő nap várható programját. A hatodik napon is ezt tettük, s a táborvezető már-már befejezte a közlendőjét, amikor is Mancinéni, a szomszédasszony meglehetősen indulattal a hangjában átszólt a kerítésen:

– Álljon meg a menet! Itt lopnak! Legalább 2 kiló málnámat tüntette el néhány táborozó gyerek! Büntessék meg őket, de úgy, hogy többet eszükbe ne jusson lopni!

– Jól hallom, ti loptatok? – kérdezte a kolléganóm.

– Igen, igen, itt lopnak! Ilyen csoport még sohasem nyaralt itt! Szigorú büntetést a tolvajoknak! – kiabálta egyre hevesebben Mancinéni.

Mind a kilencven gyerek megszeppenve hallgatta a panaszkodót.

– Én tudom is, hogy kik voltak, mert meglestem őket! – folytatta az öregasszony.

– Álljanak elő a torkoskodók! – mondta a kolléganóm.

Egy-két perc telt el, amikor is Kata előrelépett a csapatból, majd Kriszti is követte. Végül aztán még Sári is kiállt a „bűnösök” közé. (Mindannyian a kollégák feltett gyerekei voltak!)

– Még szép, hogy bevallják, de még egy fiúcska is volt közöttük. Az nem meri bevallani a bűnét? – perlekedett tovább a szomszédasszony.

– Elnézést kérünk, Mancinéni, majd mi elintézzük! Holnap reggel pedig tájékoztatjuk a döntésünkről!

– Úgy-úgy, csak szigorúan, aki ilyen kicsiként lop, az nagyként, hát... – Mancinéni már nem is fejezte be a mondatát, hanem mint aki csatát nyert, bevonult a házába.

A gyümölcsoltvajok a táborvezető a telek felső részén lévő padokhoz rendelte. Ott leültette őket és a történetek felől érdeklődött. A legidősebb akkortájt hatodikos lehetett, a legkisebb, a tetten ért fiúcska az első osztályt végezte. A nagy megbeszélés végén a következő derült ki. A gyerekek egy-egy maréknyi málnát csipegettek a kerítésen áthajló ágokról. Nem hogy két, de negyed kiló is alig-alig lehetett a csábító gyümölcs. A cselekedetük alapvető oka a kíváncsiság volt. Pesti gyerekek lévén ugyanis, mindig csak a piacról vásárolt gyümölcsöket ettek. Életükben először történt meg velük, hogy nem dobozban, nem szörpösüvegben, hanem a termőhelyén találkoztak a málnával.

Nekünk, táboroztató felnőtteknek az okozta a legnagyobb fejtörést, hogy hogyan is büntessük meg a gyerekeket, hiszen lopásról nem volt szó. Igazságérzetünk is azt mondta, hogy az áthajló vesszők termése talán az üdülőt illeti, de nem kívántunk fülemülevitába keveredni. Végül – s még ma is úgy látom – igen bölcs döntés született, amely a következő reggel valósult meg.

Mancinéni már hajnalok hajnalán a kertjében matatott. Nem közelített a kerítéshez, ám nagyon várta a fejleményeket. Hiába, igen kíváncsi volt a büntetésre.

– Mancinéni, kérem, jöjjön ide – hívta kolléganóm.

– Jövök, tanár néni, no, mire jutottak?

– Mancinéni, a gyerekeknek nagyon ízlett a maga málnája, amit megettek. Cserében önként vállalják, hogy egy-egy tálka málnát leszednek a kertjében, hogy ezzel

segítsék a gyümölcszedést. Reggeli után magam viszem át őket magához.

– Jó lesz, ez jó büntetés – vélekedett az asszony.

Amikor a kolléganőm a gyerekekkel átment a kertjébe, fél óra alatt leszedték a kijelölt mennyiséget, s Mancinéni gyümölcsös rekeszébe öntötték a gyönyörű, gurulós málnákat. Visszatérve pedig örömmel újságolták mindnyájunknak, hogy milyen izgalmas dolog a szüretelés. Ennyi volt a büntetés: a jószomszédi viszony megmaradt, és a gyerekek sem valami méltatlan helyzetben kényszerültek jóvátételre. Ellenkezőleg: fontos tapasztalatok birtokába jutottak. A jó büntetés ugyanis nem megfélemlít, hanem nevel.

A történet akkor teljes, ha azt is megemlítem, hogy közben Mancinéni is megenyhült, s így vacsora után minden gyerek édességként málnát kaphatott aznap. A konyhás néni így kommentálta az esetet:

– Ez a Manci megbolondult! Egyik nap veszszük, kiabál, a következő napon pedig a kerítésen átad nekem két rekesz málnát azzal, hogy ezeknek az aranyosoknak osszam szét igazságosan.

Közel egy évtizedig nyaraltattam Bogdányban, az eset után Mancinéni már várt bennünket, s ha csak tehettem – mert sajnos nem minden évben volt nagy termés –, kényeztettem a gyerekeinket az ő csodálatos málnájával.

■ Mitől lesz rend az iskolában?

Több alkalommal is írtam már igazgatói munkámról, amely valamivel több, mint tíz éven át tartott. (Sajnos, a gyereklétszám csökkenésének ez a jól működő, hajdan volt iskolám is áldozatul esett: a fenntartó bezárta, az épületet értékesítette.) Most a vezetői munkám kezdő időszakából szeretnék felidézni néhány tanulságos esetet.

Az iskolához érkezésem különös volt. Az igazgatói állás pályázatát valamikor január végén tették közzé. Magam nem hogy az iskolát, de még a kerületet sem nagyon ismertem. 1986-ban, az akkori törvénykezés értelmében a tantestület választott magának vezetőt, s a kerületi tanácsnak csak az adminisztratív ügyeket kellett intéznie. Nos, a testület engem választott. Mint utóbb kiderült, többen is úgy gondolták, hogy helyismeret és szokásrend hiányában, valamint a rutintalanságomra hivatkozva majd a háttérből irányíthatnak, és minden változatlan marad. Azonban tévedtek, mert sok-sok harc, csata következett, de a második év végére azért már közös nyelvet beszéltünk és minden jóra fordult.

A pályázati procedúrához kapcsolódó első látogatásom is szokatlanul kezdődött. Meghívott a választási bizottság, hogy beszéljünk, még mielőtt a tantestülettel találkozom. Tapogatózni akartak a pályázati anyagban leírtak és a személyes mondandóm közötti egységről. Egy hétköznapi délután, úgy 3 óra körül szerettem volna bejutni az iskolába. A nagykapun könnyedén beléptem, de a portásfülkénél lévő ajtó zárva volt. Csöngettem, ám az ajtó nem nyílt fel. A portásfülkében nem tartózkodott senki. Türelmesen vártam. Néhány perc múlva újra csöngettem, akkor már hosszabban. Percek teltek el, amikor végre egy tanárforma hölgy kiszólt a fülszó-

kán: Mamika, a portás felment az emeletre, mindjárt hívom.

Nem szóltam semmit, talán jobb is, mert amit gondoltam, az nem volt túlságosan barátságos. Nagy nehezen megérkezett a portásnő, akire igen jól illett a neve: „Mamika”. Pici, tőpörödött öregasszony volt.

– Tudja, takarítok is, s most volt egy üres terem a másodikon. Úgysem jár itt soha senki, gondoltam, gyorsan megcsinálom.

– Köszönöm, de engedjen be, mert már várnak a könyvtárban.

– Ja, maga lesz az új igazgató? Nem nagy fantázia van ebben az iskolában. A gyerekek rosszak, azért is zárunk mindent, mert szöknek. De így is megtalálják a szabadság útját. S ha még tudná, mi van itt a hétvégeken! Majdnem mindegyik ablakot bedobálják. Hétfőn a téli reggelen kabátban ülnek a gyerekek és a tanárok. No, a világegyetem sem akarom elriasztani, de ezekről az ügyekről senki sem fogja felvilágosítani! – közben a belső kapun is bejutottam. A takarító-portás pedig gondosan visszazárta.

– És akkor merre menjek?

– Ezen a folyosón a harmadik terem a könyvtár.

Végigmentem a folyosón, s némi késéssel léptem a terembe, ahol már 4-5 kolléganő várt. Elnézést kértem a késésért, majd magyarázatképpen hozzáfűztem:

– Ide igazán nehéz bejönni, legalább 10 percre tartott, míg bejutottam a kapun.

– Mi kérünk elnézést! Ha tudtuk volna, hogy Mamika ma a portás, akkor kint várjuk. Ő ugyanis el-eltűnik a helyéről.

– És miért van ilyen komolyan lezárva az iskola? – faggyóztam.

Válaszként egy hosszú történet kezdődött, amelyben szó volt eltűnt bőrkabátokról és pénzekről, de említést tettek olyan gyerekekről is, akik ha megunják az iskolai foglalkozásokat, kereket oldanak.

– Nekünk ne mondja senki, ha baj lesz – mondta egy fontoskodó kolléganő –, hogy nem őriztük megfelelően a gyerekeket!

Az igazgatói kinevezésemet március 15-én kaptam meg, s a következő napon munkába is álltam. Bizony, az első napok igen-igen nehezek voltak. Gyereket alig-alig láttam, a tantestületből mindenki személyesen kívánt velem beszélgetni. A kollégák többsége biztosított elkötelezett hűségéről, szakmaszeretetéről. Néhányan azt is elmondták, hogy bizony ez az iskola rengeteg problémával küzd, mert a gyerekek egy része lusta, nem érdeklődő, ráadásul a problémás gyerekek szüleit nem lehet elérni, nem érdeklődnek csemetéik felől. Az egyik kolléganőtől pedig – a legnagyobb megdöbbenésemre – a következőket tudtam meg:

– Tudja, nagy eredménynek tekintik a kollégáim azt a három évvel korábbi igazgatói intézkedést, amely szerint az iskola kapuját reggel 8-kor bezárják, onnan kimenni csak a tanulás végeztével, a hatodik óra után lehet. De ez csak formailag működik.

– És hányan ellenzik a zárt kapukat? – kérdeztem.

– A testület 10-15 %-a, a többiek ragyogó ötletnek találják. Miként azt is, hogy a második óra után minden szünetet a gyerekeknek a folyosón kell sétával tölteniük. Ezeknek az intézkedéseknek semmi eredménye nincs, legfeljebb a tanulók és a pedagógusok közötti

kapcsolat romlik, mert a szabályokat be nem tartókat büntetni kell.

Tulajdonképpen ez a beszélgetés indította el az első igazgatói döntésem meghozatalát: összehívtam a portaszolgálatot ellátó takarítónőket. Megkértem őket, hogy ne zárják a kaput, ám a feladatot, azaz a kapuügyeletet mindig gondosan lássák el. (A takarítók persze, nyomban hangot adtak nemtetszésüknek.) Megnyugtattam őket: „*ez csupán egy kísérlet, amelyben segíteniük kell*”. Április elejétől tehát sem a belső, sem a külső kaput nem zártuk napközben.

Minden osztályfőnököt arra kértem, nézzék, vezessék, kik mennek el engedély nélkül tanítási idő alatt. Ezzel egy időben az iskolarádióban is elhangzott, hogy változás történt a kapunál.

Egy idősebb kolléga véleményét – aki különösen szeretne a bezárt kapu ötletét – úgy ismertem meg, hogy azt ugyan nem nekem, de a jelenlétemben mondta a többieknek:

– Ha megnyitjuk a kapukat, akkor magunk adjuk meg a szökés lehetőségét, szinte felkínáljuk azt!

Tudtam, hogy az intézkedéssel nem arattam nagy sikert, de bíztam a szerencsében, az eredményben. A kísérleti hónap eltelt. Az iskolából engedély nélkül kevesebben mentek el, mint azt korábban tették. 5-6 tanuló volt mindössze, aki ez alatt a hónap alatt több alkalommal is ellógott. Viszont az osztályfőnökök által vezetett statisztika azt is világosan kimutatta, hogy mindig azonos órákról léptek meg a diákok. Sajnos vissza már nem tértek. Arra gyanakodtunk, hogy talán nem is a tantárgygyal, hanem az oktatókkal volt baja a gyerekeknek. Éppen a – korábban említett – kapunyitás ellen tiltakozó kolléga volt az egyikük: rendkívül rigorózus, barátságta-

lan, mosolytalan ember volt, aki sokszor mondta a következőket: „*De jó, hogy már csupán három tanévem van a nyugdíjig, ilyen ostoba gyerekanyaggal még soha nem volt dolgom!*” A másik – lógást ösztönző – kolléganő tanítás helyett folyamatosan adminisztrált. Minden órán legalább tucatnyi beírást tett az ellenőrzőkbe – ez volt egyetlen vélt fegyelmező eszköze, illetve arról beszélt hosszasan a gyerekeknek, hogy milyen a jó tanuló. Hát ezt valóban nehezen viselték a diákok, de a kollégák is.

Szeptemberben az a férfikolléga, aki már annyira várta a nyugdíját, váratlanul megbetegedett. Nem is épült fel, s a következő tanévet orvosi tanácsra már el sem kezdte. A nevelés helyett szorgalmasan levelező kolléganő pedig – bizonytalán ráérezve a kudarcokra – elhagyta a pedagóguspályát. Helyükre két jól felkészült, tapasztalt kolléga került a tantestületünkbe. Az újítások elleni tiltakozás egyik napról a másikra megszűnt, viszont sok őszinte szakmai megbeszélés és vita folyt az iskolában felmerülő nevelési problémákról, azok okairól és a megoldás lehetséges módjairól. Természetesen a kapu többet nem volt bezárva napközben, s hogy, hogy nem, gyerek mégsem lógott el az órákról, de kabát sem tűnt el, sőt az ablakok sem törtek be a hétvégeken. A tantestület következő pedagógiai erőfeszítései nyomán érezhető volt, hogy a gyerekek sajátjuknak kezdték érezni az iskolájukat – iskolaórán kívül is!

Jó nevelés, jó iskola, nem ór kell tehát a gyerekeknek. Az iskolai élet rendjének fenntartása, élhető légkörének megteremtése ugyanis nem rendészeti kérdés, nem az iskolaór alkalmazásától várható, hanem az a tantestület egységes, nagyon is összetett és magas szintű pedagógiai felkészültséget igénylő nevelési tevékenységének eredménye.

Csonkáné Lévy Katalin

„Nemzet napszámosa” a 20. században

Másodikos kisiskolás voltam abban az évben, amikor késő ősszel jött az üzenet az édesanyámnak, aki tanítónő volt, hogy csomagoljon össze, mert tanyán kell helyettesítenie. Az ottani pedagógust motorbaleset érte, s így kórházba került. Nekem nagy kalandnak tűnt a dolog, de anyukám érthető okokból nagyon idegesen készülődött. Megtudta ugyanis, hogy a tanító lakásából csak egy kiürített szobát kapunk, de bútort nem, ágyat és ágyneműt is vinni kell. Bonyolította a helyzetünket, hogy a

családban az első unoka (2 éves unokaöcsém) is éppen nálunk volt, mert szülei a falutól távolabb dolgoztak.

Egy hét sem telt el, amikor egy traktorvontatású kocsi a házunk előtt várt, hogy a tanyára szállítsa a „betyárbútort”. Mind a hárman felkerültünk a kocsira. Boldogságomra én a bútorok között, a kocsi tetején utazhattam. Csodálkoztam, hogy mennyi mindent viszünk magunkkal. Összehajtott tábori ágy, nagy dunna, székek és egy kis asztal is belekerült a ruhanemű mellett a válogatásba.

Érkezésünkkor szabályos népnünpély várt bennünket, mert a tanyán élők már nagyon várták a helyettesítő tanítót, hiszen a baleset miatt a tanév szinte meg sem kezdődhetett abban az évben a kisiskolában. A kerékmarasztaló mély sárból sok kéz segített kimenteni a csomagjainkat. Hamarosan ott álltunk egy parasztház előtt, a szinte teljesen üres nagyszoba küszöbén. Emlékszem a döbbenetemre, mert szinte semmi bútor nem volt a szobában. Még jó, hogy egy összecsucskható tábori ágycsónagy legyen, amin mi, gyerekek alhatunk.

Azonnal üzent Anyuka a bátyáméknak, hogy az unokaöcsémet haza kell vinniük. Azután szétnéztünk a tanteremben is. Az iskolaépület olyan volt, hogy a tanító lakásán kívül csak egy nagy tanterem volt benne, hosszú-hosszú padokkal. Ha jól emlékszem, 8-10 gyerek is beléjük ülhetett egymás mellé. Összevont szervezésben, együtt tanultak a gyerekek az első osztálytól a nyolcadikig. Akkoriban még az országban gyakori volt az 1-8-as összevonás, ha csak egy tanítója volt az iskolának. Itt, a tanyán minden évfolyamhoz tartozott néhány gyerek, ha szám szerint nem is tudom már megmondani mennyi, de ötvennél többen tanultak összesen ebben az egy tanteremben. Én hivatalosan másodikos voltam, de mert 12. évfolyamos voltam, „kinevezett” segédtanítónak melléjük, az első padhoz. (Azt hiszem, ezt utólag is „sorsfordítónak” érezhetem, mert a köztük töltött időben, a velük végzett felelősségteljes munka nyomán határozottam el, hogy én is tanító leszek, ha megnövök.)

Esténként végigbeszéltük anyukámmal, hogy mit kell gyakorolni, olvasni, írni, számolni velük, és hogy kell segíteni a gyerekeknek, ha megakadnak. Unokaöcsémet két napon belül hazavitték, így vele nem volt tovább pesztonkafeladat. A segédtanítói teendőket viszont nagyon-nagyon élveztem. Érdekes, de emlékeim szerint kis tanítványaim is nagyon ragaszkodtak hozzám. Mindenhol követtek, és bármit kértem, lelkesen segítettek. Emlékszem, hogy a testnevelés óra helyett egy nagy szénapadlason hancúroztam velük. A mestergerendákat átugorva, ha leestünk sem volt baj, hiszen a szénabálákra kerültünk. Nagyon jó hangulatban teltek a napok, de napi ellátásunk gondot okozott.

Nagyobb tételben előre megvásárolta anyukám a reggeli és a vacsora adagjait, de ebédünk nem volt. Idővel aztán a földeken dolgozók ellátására működtetett konyha délből gondoskodott rólunk is. Az iskolába járó gyerekek szülei pedig vállalták, hogy a mi részünkre is megcsinálják a kenyeret. Mondhatom azt, hogy igazán jól éltünk, mert itt még sorba se kellett állni, hiszen nem volt üzlet. A nagy sár után nagy hó következett, a tüzelésre, az iskola és a mi szobánk befűtésére is oda kellett figyelni. Attól kezdve vontatón hozták a tüzelőt mindkét helyre, de így is nehéz volt kivárni a helyettesítés végét. Már én is sokszor gondoltam az igazi otthonunkra, a kis barátaimra.

Teltek, múltak a napok, fogyott a türelem, fogyott az élelem és a tüzelő. Könnyörögtek a szülők, hogy marad-

junk még ott a tanyasi iskolában. Eljött a karácsony, amit szép, változatos műsorral megünnepeztünk az iskolában is, majd csendesen el is múltak az ünnepek. Akkoriban még nem volt televízió, egy kis elemes néprádió szólt néha-néha. Villany nem volt a tanítói lakásban, így a petróleumlámpa gyatra fényénél segitettem a füzetek javításában, ha estére maradt a munka. Az iskola tanítója még mindig csak lábadozott a szülei házában, de a jobb idő beálltaig eszébe sem volt visszatérni a tanyára.

Közben nagyon sok volt az iskola körüli tennivaló. Még a félévi bizonyítványok megírásába is beletanultam, mint segédtanító. Szaladtak a napok és a hetek, már a farsangi mulatságra készültünk, s közben néhány disznótörből is került az asztalunkra pár jó falat. Én a disznóvágásnak csak a vacsoráját kedveltem, mert közben nagyon sajnáltam az „áldozatokat”.

Amikor megkezdődött a hóolvadás, az én anyukám nagy elhatározásra jutott. Egy fagyos napon összehívta a kisiskola szülői képviselőit és közölte velük távozását. Arra persze nem számíthatott, hogy a költözéshez bárki értünk jöjjön, így csak összepakolta a nélkülözhető holminkat a szoba közepére. Összehajtotta a kerek tábori ágycsónagyat, középen a dunyhával, istrángot vett a nyakába, s azzal húzta az ágycsónagyat. Engem meg biztatott, hogy: „Toljad kislányom!” Így indultunk neki a több tíz kilométeres útnak. A gyerekek és a hálás szülők nemcsak integettek, de az útra is minden jóval elláttak bennünket, ami az összehajtott ágycsónagy belsejébe került. Mire jobban eltávolodtunk a tanyaközponttól, már a nap is magasan járt fent az égen. A hó is tovább olvadt, és mi a latyakos, mély sárban küszködtünk a mezőgazdasági gépek vájta úton.

Nagyon elfáradtunk, de anyukám kitartása engem is ösztönzött. Hamarosan elérjük a köves utat, mondogatta, ott már sokféle járművel találkozhatunk. Ezzel vigasztalt, ha néha megálltunk és én panaszkodni kezdtem. És valóban így is történt, mert alig értünk ki a nagy úthoz, jött egy teherautó, melyet az egyik régi tanítványa vezetett. A sofőr döbbenten nézte a vonulásunkat és azonnal megállt. Felrakta az autóra a cókómunkat, mi pedig a vezetőülésbe ültünk, és így most már kényelmesen haladtunk a falunk, a régi kedves otthonunk felé. A falu határában aztán azt mondta anyukám a jótevőnknek: Jól van fiam, köszönöm, amit értem tétél, de most tegyél le bennünket, mert innen gyalog megyünk tovább, hogy mindenki lássa a faluban, mit tettek velünk!

Elképzelnem sem tudtam előre, hogy mi lesz ebből. Megindultunk a falu szélétől a falu közepén lévő Tanácsházig, ahol az iskolaügy elöljárói székelték. Elöl ment anyuka, istránggal a nyakában, én lelkesen toltam a tábori ágycsónagyat, de mögöttünk a falu apraja, nagyja is felsorakozott, szabályos menetben. Így jelentős számú kíséretünk lett, mire a hivatal elé értünk.

Felnőtt fejjel úgy értékelem, hogy ez – egy szabályos demonstrációból – tüntetéssé alakuló megnyilvánulás volt a falu életében a kiszolgáltatottság, az embertelenség és a megaláztatások ellen. Sokáig szóbeszéd tárgya is maradt a történetünk.

4. rész: Hová lett az iskolaotthon és a klubnapközi a magyar iskolákból?

A hazai egész napos foglalkoztatásban mintegy négy évtizeddel ezelőtt megszületett, számos hazai régióban elterjedt iskolaotthonnak mára csak nyomai maradtak, a klubnapközi hírmondó nélkül tűnt el. Joggal merül fel a kérdés: Mi történt a népszerű iskolaotthonos osztályokkal? Miért váltak meg az iskolák a jól működő klubnapközitől?

A szabadidő felhasználásában a gyerekek önállóságára építő két szervezeti formát a **tanári szerep merevsége** („csak tanítok”, „csak napközit vezetek”) és a **hagyományos iskolaszervezet** (a gyerek azt és akkor tegye, amit és ahogy a felnőtt jónak látja) nehezen tolerálta, majd **felőrölte**. Mintha az egésznapos nevelés tekintetében is arról lenne szó, amiről Nadas Péter a társadalmi, gazdasági modernizáció kudarca kapcsán ír.¹ Arról ugyanis, hogy a **modernizáció vágyának teljesülését** (az iskola igazodjon jobban a gyerekekhez) **gátolja a merev szerkezet**, a gyerek kezdeményezéseit, a csoportszerkezet rugalmas változásait nehezen befogadó iskolastruktúra (l.: klubnapközi).

■ Kérdés, hova tovább, mi lehet a teendő?

A válaszadáshoz vessünk egy pillantást a nemzetközi gyakorlatra is!² A bemutatott példák önmagukért beszélnek.

A **brit egésznapos iskolák** (extended schools) az iskola és a település közötti kapcsolatra épülnek, tanulási és közösségi tevékenységet kínálnak. „Kiterjesztettek” (extended), vagyis a gyerekeknek szóló valamennyi szolgáltatás: oktatás, egészségügyi ellátás, szociális támogatás **együtt** van az iskolában.

Finnországban az egységes, komprehenzív alapon működő általános iskola kilenc éves képzést nyújt, 16 éves korig (!) **kötelező egésznapos foglalkoztatással**. Ezt az iskolaszervezetet fokozatosan, közel húsz év alatt „építették fel”, terjesztették el. Mielőtt kötelezővé tették, felkészítették rá a tanárokat és kialakították a megfelelő tárgyi környezetet (többfunkciós bútorok a termekben, játékra, sportolásra alkalmas udvarok).

A **francia iskolák is egész naposak**, három óra délután, három délután, közte ebédszünettel. A tanítási hét négynapos, az iskolák a két szünnapon is nyitva vannak: kulturális és sportfoglalkozásokat szerveznek azoknak a gyerekeknek, akiknek a szülei kérik.

Az **Egyesült Államokban** az **egész napos** iskoláztatás (All-Day Schools) magában foglalja az iskolák rendes időn túli nyitva tartását; a hagyományos tanórai oktatás után oktatási és szabadidő-tevékenységeket szerveznek a gyerekeknek. Az **egész éves** iskolákban (All-Year Schools) a hagyományos iskolai év rendje is megváltozik, kiiktatják a hosszú nyári szünidő helyett rövidebb szünetekkel, egyenletesebben osztják el a tanulási időszakokat. Az egész éves iskolák tanulóinak száma nagy ütemben nő, főleg az alsó (primary) tagozaton.

Az „egésznapos” iskola szervezeti formaként tehát több országban jól bevált. Kérdés, hogy általános bevezetésére mai állapotában a hazai oktatási rendszer alkalmas-e? Érdemes ezt a hazai és a nemzetközi tapasztalatok alapján megvizsgálni.

■ Mit mutat a hazai „fénykor”, mit a kiterjedt nemzetközi gyakorlat?

A sorozatunkban áttekintett időszakban (hozzávetőleg a hatvanas évek közepétől a nyolcvanas évek közepéig) vizsgált „fénykor”, az egésznapos nevelés megújításának hazai gyakorlata és – az összehasonlítás kedvéért felvillantott – néhány külföldi példa (angol kiterjesztett iskola, finn egész napos iskola) egyaránt bizonyítja, hogy **az egésznapos foglalkoztatás nem csupán** azt jelenti, hogy a gyerekek 8-10 órát az iskolában töltenek. Jó működésének komoly feltételrendszere van, bevezetése nem csupán elhatározás kérdése. Elterjedését itthon és külföldön egyaránt megfelelő tárgyi környezet megteremtése, az otthonos társas légkör kialakulását, az önálló tanulásra, önálló szabadidő-felhasználásra nevelést szolgáló törekvések meghonosítása, a jó gyakorlatok elterjesztése, támogatása előzte meg.

A **kötelező egész napos foglalkoztatás az iskolai élet megfelelő minősége nélkül** fizikailag és mentálisan is betegíti a napi 8-10 órát iskolában töltő gyereket. A jó egész napos foglalkoztatás **elterjesztése az oktatási rendszer fejlesztésének szerves része** lehet, szolgálhatja az egyenlőbb esélyek kialakulását, de megfelelő **pedagógiai és infrastrukturális fejlesztés nélkül önmagában nem megoldást** nyújt, hanem veszélyhelyzetet teremt.

Felhasznált irodalom

Eperjessy Gézáné dr.: Mire jó az egésznapos nevelés, Tankönyvkiadó, 1981.

Kereszty Zsuzsa: Bevezetés az egésznapos nevelésbe, Napközi, iskolaotthon, klubnapközi, Tankönyvkiadó, 1984.

Jegyzetek

¹ Nadas Péter: A dolgok állása, Élet és Irodalom on-line, 2011. december

² Forrás: Darvas Ágnes-Kende Ágnes: Az egésznapos iskola nemzetközi tapasztalatai, hazai lehetőségei, Az Országgyűlés Szociális és Ifjúsági Bizottsága számára készült szakértői anyag, 2009.

Kovács Sándorné

Egy továbbképzés margójára

25 éve tanítok és gyakran járok továbbképzésre. De eddig még sohasem kerültem olyan helyzetbe, mint legutóbb, az Oroszlány Péter szellemi hagyatékára épülő **tanulás- módszertani** tanfolyamon. Már a cím is csábító volt: **A tanulás tanítása!** Hiszen ki ne szeretné minél jobb eredményekhez juttatni a tanítványait? Jelentkeztem hát, mert ennyi év tapasztalattal a hátam mögött szerettem volna kicsit felfrissíteni a tudásomat, esetleg kibővíteni néhány új, korszerű tanulási, tanítási technikával a repertoáromat kellemes körülmények között, egy jónak ígérkező csoportban.

Nagy tapasztalatú előadó-trénerünk – az igazán érdekes – bevezetőjében négy pontban foglalta össze a **mai gyermekek tanulási problémáinak okát**. Megvallom, mindenben egyetértettem vele. Az első katartikus élmény akkor ért, amikor elkezdtünk az okok mögé nézni. Egyre kényelmetlenebbül éreztem magam, mert hirtelen új megvilágításba kerültek előttem a saját tanítási gyakorlatomban tapasztalt nehézségek, és ebben a saját felelősségem, s az is, hogy milyen sok tennivalóm lenne diákjaim tanulásának segítésében, amire eddig nem gondoltam.

■ Probléma-centrikus kiindulás

Izgalmas kérdéssorra adható válaszkereséssel, árnyaltan közelítettünk témánkhoz, a tanulás tanításának fontosságához. Például: **Hol veszíti el a kezdetben nyitott, érdeklődő gyermek a tanulási motivációját?** Mennyiben függ ez össze a szülő viselkedésével és az én motiváltságommal? Eltöprengtem: Magamért még csak tudok tenni, hiszen most is itt vagyok, és folyton azon vagyok, hogy érdekes legyen a tanításom. Igyekszem optimizmussal nézni az elég bizonytalan jövőbe, de mit tehetek a szülő meghatározó szerepével? Ki mondja el nekik, ha én nem teszem meg, hogy a gyerekük azzá és olyanná válik, amit magáról gondol?

■ Önismeret

Eljutottunk tehát ahhoz a felismeréshez, hogy az eredményes tanuláshoz is jó **önismeret** kell. Ezért felidéztek, felfrissítettük, kibővítettük az e téren meglévő tudásunkat. Ez azonban önmagában nem sokat ért volna, ha nem tanulunk egy sor igen érdekes és fontos **önismereti játékot** is! (Bevallom, először kicsit vonakodtunk a játékból való részvételtől, de aztán boldogan és felszabadultan próbáltuk ki magunkon a játékok jótékony hatását.) Magunk is átélhettük, hogy ezzel a módszerrel úgy tudunk

tükröt tartani a gyerekeknek, hogy önbizalmát ne csorbítsuk, hogy reális énje közelítsen ideális énjéhez.

■ Partnereink a szülők

Előadónk felhívta a figyelmünket arra is, hogy a mi lelkiismeretünket terheli, ha nem segítjük a szülők nevelő munkáját a legjobb tudásunk szerint. **Gondolattérkép** foglaltuk össze ezért mindazt, amit el kell mondanunk ügyesen a szülőknek, hogy hogyan segítsék gyerekeiket a tanulásban. Hiszen ehhez mi értünk a legjobban: ezt tanultuk, ezt a pályát választottuk, ez a mi szakmánk.

Nagy kérdés azonban, hogy hogyan tegyem, hogy ne sértsek személyiségjogokat, hogy jó szívvel el tudják fogadni a tanácsaimat a szülők? Vitatkoztunk, ötleteket adtunk egymásnak, **situációs játékokat** játszottunk, **jó gyakorlatokat** gyűjtöttünk ennek a kényes feladatnak a megoldásához.

■ Ráhangelődés a tanulásra

A napkezdő gyakorlatok kipróbálása közben egyetértettünk abban, hogy jól szolgálja diákjaink tanulási kedvét, ha feszültségoldó **beszélgetéssel kezdjük a napot**. Az erre szánt idő megtérül a nap folyamán, de hosszú távon mindenképpen oldja az összegyűlt feszültségeket. Eddig is szerettem, ha osztálytermünk hangulatos, kellemes környezetet biztosít a tanuláshoz, de a tanfolyam során az is tudatosodott bennünk, hogy ahhoz, hogy az iskola a gyermeknek a világon a legjobb hely legyen, az rajtam, rajtunk, pedagógusokon múlik. A mi rátermettségünkön, hogy kedvet tudunk-e teremteni az egyes tantárgyak, tananyagok megismeréséhez. De megtanultuk-e a „vágykeltés pedagógiáját”? Jól alkalmazzuk-e a gyakorlatban? Ezen erősen elgondolkodtunk – éreztük mulasztásainkat, s hogy milyen könnyen hátrítjuk át sikertelenség esetén a saját felelősségünket a gyerekekre! .

■ Tanulási szokások alakítása

Sokszor a fejünkre olvassák, hogy a gyerekek nem tudnak tanulni. Ennek igen **gyakori oka**, hogy nem épülnek ki a hatékony tanuláshoz szükséges szokásrendszerek se otthon, se az iskolában. Jól tudjuk, hogy diákjaink a kiszámítható, szerető szigorral, szokásrendekkel átszőtt környezetben érzik jól és biztonságban magukat. Ezért áttekintettük a **tanulás külső és belső, biológiai**

feltételeit. A rendet, ami körbe kéne, hogy vegye a tanulókat, többen is hiányoltuk az iskola világából. Mit tegyünk érte? Összefoglaltuk a tennivalókat, hiszen a rend ad a gyerekeknek szabadságot, nekünk pedig lehetőséget a szakmai munkára. **Csend gyakorlatokat tanultunk**, és nagyon élveztük a **relaxációs gyakorlatokat** is. Egészen biztos, hogy beépítem a munkámba ezeket, mert gyakran tapasztalom, és nehezen is kezelém tanulóim fáradtságát. Hiányzik a gyermekek életéből a ritmus, aminek pótlásáról szintén gondoskodnunk szükséges. Tesztet töltöttünk ki a saját életünkre vonatkozóan s megállapítottuk, hogy van mit tennünk, nemcsak a gyerekek, hanem a magunk **napirendje, életünk ritmusa** terén is. Elgondolkodtunk azon is, hogy ha megtanítjuk a gyerekeknek az **idővel való gazdálkodást** és gyakoroltatjuk is azt, akkor rövidebb ideig ülnek a tankönyvek felett, s több idő marad az értelmes pihenésre, a sportolásra, hobbijukra is.

■ Képességfejlesztés

Igen komoly, tanulási sikerességet befolyásoló tényező a tanulási képességek fejlettsége. Ezeket a tankötelezettség végéig minden tanítónak és szaktanárnak fejleszteni kell. Mivel reálszakos pedagógus vagyok, szembesülnöm kellett azzal a ténnyel, amire eddig nem is gondoltam, hogy nekem is feladatom, de fogalmam sincs arról, hogy hogyan is fejleszthetném én – például a matematika- vagy a fizikaóráimon – a tanítványaim minden tantárgy tanulásának alapját képező **értő olvasását**?

Sok, igen jó gyakorlatot sikerült begyűjtenem ehhez ezen a tanulás-módszertani tanfolyamon. Elhatároztam, hogy valamennyit kipróbálok a gyerekekkel is. Hamarosan elkezdem alkalmazni őket úgy, hogy naponta áldozok rá néhány percre az óráimból. Megpróbálok a **szülőket is bevonni** ebbe a fejlesztő munkába, adok nekik ötleteket, hogyan vegyék rá övéiket a mindennapos gyakorlásra. Ahhoz, hogy az olvasás örömszerző tevékenységgé váljon, szükséges a **családi minta** is, az olvasó szülő rendszeres látványa. El fogom nekik mondani, hogy minden tanulási folyamatnak az olvasás az alapja. Ha ez nem válik rutinná, egy szakmát se tudnak megtanulni a gyerekek.

Az **olvasási szokás** éppen olyan, mint bármely másik szokásunk. Sok, rendszeres gyakorlás kell hozzá.

Hatalmas a szülők felelőssége ebben a kérdésben is! Ki mondja el nekik, ha mi ezt nem tesszük meg? Jó gyakorlatokat tudtam begyűjteni az iskolai szintű gyakorlásra is. Kipróbálok, hogy párhuzamos osztályoknál tudás szerinti csoportokat alakítsunk ki időnként az olvasás gyakorlására. Tehát bizonyos napokon az 1. órában, a jól olvasók, a közepesek és a gyengék külön tanórán vesznek részt, ahol az ő szintjükön gyakorolják differenciált nehézségű szövegeken, változatos formákban az **értő olvasást**.

Élvezetesek voltak a **beszédművelési, figyelmi, emlékezet- és gondolkodás fejlesztő gyakorlatok** is, me-

lyekkel megismerkedhettünk a tanfolyam keretében, s amelyek többségét azonnal ki is próbáltuk.

Egyetértettünk abban, hogy a 4. osztály végéig biztonságos alapokat kell teremtenünk az önálló ismeretszerzéshez.

■ Tanulási technikák

A tanulás éppúgy megtanulható, mint valamennyi más tevékenységünk. Tanfolyamvezetőnk irányításával **sajátélményű kipróbálással** tanultunk ehhez különféle tanulási technikákat, majd újszerű tanulás szervezési módokkal ismerkedtünk meg. Közben rácsodálkoztam, hogy milyen sokféle lehetősége van egy-egy szöveg feldolgozásának. A **piktogramos módszer, a gondolatkép alkalmazásakor** rájöttem például, amit nem is gondoltam, hogy tudok rajzolni! A **kooperatív munkával** megoldott feladatokat nagyon élveztem, hiszen sok mindent megtudtam magamról és a társaimról is az együttműködés során. Kedvem lett volna egy projekthez is, de erre sajnos nem volt idő. Így csak az elméletét tekintettük át. Izgalmas volt ismerkedni a sokféle **digitális tananyaggal**, ami egyre bővül, és valóban színesítheti, élvezetesebbé teszi a szakóráinkat a gyerekek körében pedig igen kedveltek.

Összességében nagy élményt jelentett számomra ez a továbbképzés, és jó szívvel ajánlom minden kollégámnak. Olyan gyorsan elröpült az a három nap, amit a tanulás tanításának megtanulásával töltöttünk, hogy szinte észre sem vettük! Magam is csodálkoztam, hogy egyáltalán nem fáradtam el, pedig **nagyon sokat tanultam**. Biztosan azért, mert az elmélet végig gyakorlattal párosult, saját élményű tanulás keretében tevékenykedtünk: minden tanulási technikát, munkaformát kipróbáltunk, ötleteket gyűjtöttünk. Ha kívántuk a pihenést, énekel-tünk, ritmikus gyakorlatokat, képességfejlesztő és önismereti játékokat tanultunk, relaxáltunk, frissítő gyakorlatokat végeztünk. Remélem, hogy mindezek tanítványaimra is hasonlóképpen fognak hatni, hiszen **feltétlenül hasznosítani kívánom** a tanfolyamon tanultakat.

Különösen tanulságos volt, hogy a csoportunkban együtt voltunk óvodapedagógusok, tanítók, szaktanárok. Sokat tanultunk egymástól és érdekes volt, hogy a fejlesztő munka folyamatát egységben láthattam. Sokat gazdagodott módszertani eszköztáram. Ez nagy segítséget jelent ahhoz, hogy a tanulóim közötti különbségeket könnyebben kezeljem, tudjak differenciálni szükség szerint.

A pedagógiai programokban – az én iskoláméban is – kiemelt feladat a tanulás tanítása. Eddig azonban nem igazán tudtunk mit kezdeni vele. **Szüksége van tehát minden pedagógusnak** az ilyen gyakorlat közeli, szakszerű, jó **továbbképzésen való felkészítésre**. Ez ugyanis a feltétele annak, hogy a tanító vagy a tanár az unatkozó gyerekek szüntelen fegyelmzése és ösztökélése helyett a tanítványok tanulási sikerességének optimális támogatására fordíthassa értékes energiáit.

KÖNYVSAROK

D. Kenedli Eszter

Paradigmaváltás a tanulás értelmezésében (1.)

„A kisleány a mólón figyel egy horgászt. Ha megkérdeznék tőle, hogy mit csinál, azt válaszolná, hogy ül, vagy hogy néz, vagy azt, hogy napozik, vagy azt, hogy nem csinál semmit. Pedig ő arra kíváncsi, hogy a horgász hogyan fog halat. Mert azt tudja, hogy azt akar fogni, de azt nem tudja, hogy miért ilyen hosszú bambuszbotokat használ, és miért kapitányi sapka van a fején, hogy miért azon a részen ül a víznek, s miért nem mászott. Miként nem tudja azt sem, hogy milyen időközönként kell megrántani a botot, hogy milyen kanyar van a zsinór végén, de leginkább azt nem, hogyan kerül erre majd a hal. Bár ő maga nem tudja, informális tanulást végez. Minél fontosabb a megfigyelése, minél pontosabb kérdéseket tesz fel magának, a környezetének, annál alaposabban tanul.” (Horváth H. Attila)

Írásom mottója – a nyári szakirodalom olvasásához – az általam ajánlott könyv zárófejezete is. A szöveg egy régi kép emlékét felidézve, már-már líraian sűrítve mutatja be, jeleníti meg azt a tanulási típust, melyet a pedagógiai szakirodalom *informális tanulásként* ismer. Horváth H. Attilának az **Informális tanulás** című könyve az Universitas Pannonica sorozat tagjaként – a Pannon Egyetem és a Gondolat Kiadó együttműködésében – jelent meg 2011-ben.

„Ez a kis könyv azért született, hogy erősítse azt a nézetet, miszerint a tanulást lehet szeretni, tanulni jó. Hallgatóim elfogadják ugyan, hogy a tanulás fontos dolog, hiszen nap mint nap szembesülnek ezzel egyetemi létükben, de ha arról beszélek nekik, hogy a tanulás örömförzés is lehet, az a nagy többségükből mosolyt vált ki. *A hazai oktatásban és az egész társadalmi gondolkodásban még sokat kell tenni azért, hogy az említett mosoly ne a kételkedés vagy az ironia megnyilvánulása legyen, hanem az az egyetértés, amely a tudott, az átélt dolgot visszaigazolja*”¹ – írja a szerző. (Kiemelés tőlem: D. K. E.) „... Az a nézet alakul ki bennük, mintha a tanulás nem más lenne, mint a tanártól hallottak vagy a könyvben olvasottak visszamondása. E téren kell a legnagyobb áttörést, szemléleti változást kialakítani, hogy ezek a diákok is másként gondolkozzanak a tanulásról, hogy saját élményt szerezzenek arról, *hogy a tanulás valójában alkotófolyamat, aminek vannak nehézségei – de ezek az akadályok legyőzhetőek, és a tanulás olyan örömförzés, ami miatt érdemes a nehézséget vállalni.*”² (Kiemelés tőlem: D. K. E.)

■ Az iskola „trónfosztása”

A fenti gondolatok alapvetőségét azért kell hangsúlyoznunk, mert csak a tanulás útján szereshető meg, sajátítható el az a mennyiségű és minőségű tudás, viselkedés-

déminta-készlet, melyek révén adekvát válaszokat vagyunk/leszünk képesek adni a felénk irányuló, válaszokat váró kérdésekre. Nagy kérdés azonban, hogy az ehhez szükséges tudást honnan, milyen módon és körülmények között szerezzük meg! Az egész életünkön át tartó tanulás, amely voltaképpen az **élet valamennyi területére kiterjedő, élethosszig való tanulást** jelenti, az oktatásügy meghatározó szakmai gondolatává vált. Az új helyzet új és más megvilágításba helyezi a tanulást, ugyanakkor a tanulás keretei, színterei és forrásai is minőségükben változtak. A tanulás mai keretei: **formális, nem formális vagy informális**, számtalan, ma még csak sejtethető változtatásra készíti a ma s a holnap pedagógusait. Szükségességének megértése és elfogadása az iskola nevelési-oktatási-metodikai status quo-ját is nagymértékben megváltoztatta. Ma már egyértelmű, hogy az iskola – mint intézmény – **már nem a tudásszerzés egyetlen, kizárólagos forrása**, adott esetben nem is az elsődleges. Ez a tény viszont mind erőteljesebben fordítja a figyelmet a tanulás iskolán kívüli formáira, forrásaira, s az ún. **informális tanulás** mértéke, vele együtt szerepe, ha minőségében nem is feltétlenül, de mennyiségében és tematikus gazdagságában jóval nagyobb jelentőséggel és erővel bír, mint ahogy a közgondolkodásban, avagy éppen a napi iskolai munkában ma megmutatkozik.

A könyv részletesen foglalkozik – mint kiemelt alaptémával – az élethosszig tartó tanulás társadalmi és gazdasági szerepével, beágyazottságával, oktatásügyi kapcsolataival. A szerző – számos hazai és nemzetközi kutatás eredményeire hivatkozva – részletesen szól az informális tanulás lényegi elemeiről és sajátosságairól, oszthatja azoknak a kutatótársainak azt a véleményét, miszerint *nem a tanulás formális és informális jellemzőinek minél racionálisabb és pontosabb szétválasztása a cél, hanem éppen az, hogy a két forma integrálódása megtörténjen.*

■ Tanulás – tanulási modellek

A szerző a fő problématerületeket az ún. **konstruktivista megközelítés** alapján tekinti át. A konstruktivista pedagógia kiindulópontja és pedagógiai sajátossága az, hogy a tudást tulajdonképpen maga a tanuló ember hozza létre, mintegy konstruálja magában. [Nahalka, 2003]. E felfogás szerint a tanulásban meghatározó szerep jut az előzetes tudásnak, mely a tanulás keretét, rendszerét adja. „Mivel az értelmezés már hozzáállást, beállítódást is magában hordoz, ezért külön figyelmet érdemelnek a tanuló egyén nézetei, mondhatni, hogy a legfontosabb sajátossága a folyamatnak, ennek alapján határozható meg, hogy milyen pedagógusi támogatásra van szüksége a tanulásban.”³ Itt jegyezzük meg, hogy a konstruktivista tanulásfelfogás fogódzót nyújt a nevelésmélet legújabb kori, ún. posztmodern megközelítése számára is.

A tanulási folyamatot, annak egyik lehetséges modelljét **Knausz Imre** kiváló, rendkívül szemléletes könyve (A tanítás mestersége. Miskolc, Iskolafejlesztési Alapítvány, 2001) alapján vázolja fel a szerző. Knausz Imre munkáját – mint egy lehetséges tanulási modellt –, annak megismerését valamennyi tanító és tanár részére javasoljuk, hiszen olyan pszichológiai, pedagógiai-pszichológiai tényeket sorakoztat föl, és kapcsol egybe, melyek a tanulás megértésének folyamatához elengedhetetlenek, s mely tények egyúttal számtalan felvetődő gyakorlati kérdésre is választ adnak. Íme, közülük egy: „Az eddigi vizsgálatok azt valószínűsítik, hogy... évekre van szükség ahhoz, hogy maradandó legyen a tudás, még ha a leghatékonyabb tanítási módszert alkalmazza is a tanár. Ám... az előhívásuk sem történik csak úgy magától. Különböző kísérletek bizonyítják, hogy nem is olyan egyszerű dolog hozzáférni az egyszer eltárolt információhoz. Az iskolai munkában is érdemes figyelemmel lenni arra, hogy *a felidézés munka, és annál nagyobb munka, minél inkább különbözik az új kontextus az eredeti tanulási kontextustól*” [Knausz, 2001:8]. (Kiemelés tőlem: D. K. E.) „A szerző megállapítását kiegészíthetjük egyrészt azal, hogy érdemes ezt a munkát (a felidézést) gyakorolni, és e tekintetben helyzetbe hozni a diákot, hogy alkalma legyen új meg új kontextusban előhívni és használni a tudását.”⁴ E bemutatott tanulási modell kapcsán a könyv szerzője felidéz néhány gondolatot a tanulás ismert pszichológiai felfogásairól, olyanokról, melyek kiválóan szolgálják és erősítik a napi pedagógiai tevékenységet.

■ A tanulóhoz való viszonyulás

Az oktatás-nevelés egyik legsúlyosabb gondja a **motiválatlan fiatalok számának emelkedése**. A könyv e fejezete részletesen foglalkozik a hazai pedagógiai műhelyek motivációt érintő méréseinek, megállapításainak taglalásával; diákszokásokkal; a tanulóval kapcsolatos, annak eredményességét befolyásoló szociális tényezőkkel; beállítódásokkal, tendenciákkal. A fejezeten belül a szerző mélyrehatóan foglalkozik a magyar társadalom tanulásról alkotott képével. Az e témakörben végzett kutatások eredményei igazolták, hogy a megkérdezettek

gyakorta **nem tekintik tanulásnak az informális tanulás többféle formáját**. Ennek hátterében nyilván részben a hagyományos keretek közötti tanulást értik a tanulás fogalmán, részben a kutatási eredmény arra enged következtetni, hogy az **informális tanulás lehetőségei** egyrészt feltáratlanok, másrészt **kihaszíthatatlanok**. (Ld.: Tóth–Derényi–Török, 2008:48.) A kutatások azt a sajnálatos tényt is alátámasztják, hogy „Jelenleg korántsem beszélhetünk még arról, hogy a magyar társadalom általánosan (de akár többségében) értéként kezelné a tanulás, kellő felelősséget érezne a saját iskolai és iskola utáni tanulásáért, elköteleződve lenne – személyes életútja, illetve a közösség fejlődése okán – a tanulás iránt.”⁵

■ Nyitottság a tudás iránt

A könyv meglehetősen terjedelmes fejezetét a szerző az **egész életen át tartó tanulás** problematikájának szenteli. Itt olvashatunk az LLL-paradigma („lifelong learning”) kialakulásáról, nemzetközi és hazai megközelítéséről, értékeléséről, valamint az oktatás jövőjére gyakorolt hatásáról. „Az egész életet átfogó tanulás eszméjének paradigmává válásának hátterében a jövő és jövőben szükséges tudás **nyitottságának** megértése áll. Annak belátásáról van szó, hogy a technológiai, kulturális és társadalmi változások felgyorsulása miatt egy nemzedék életének az időtávjában sem vagyunk többé képesek megmondani, milyen személyiség és milyen tudás garantálja az egyének és a társadalom boldogulását.” [Halász, 2008] A tudásnak ez a nyitottsága tette szükségessé, hogy a tanulásról többféle megközelítésben kezdjen vizsgálandni a tudomány.”⁶ De ugyanilyen **mellőzhetetlen megközelítési szempont** az élethosszig tartó tanulás **gazdasági indokltsága**. Részben az állandó és fokozódó piaci verseny következtében maguk a munkáltatók is rákényszerülnek arra, hogy olyan munkavállalókat keressenek és alkalmazzanak, akik – a tudástól kevesebb megfizető volta miatt – **flexibilis és a feladatokkal egyenlő értékű tudással rendelkeznek**. A törésvonal tehát egyértelműen a tanulás világában fedezhető fel: azok az aktív munkavállalói korban lévők, akik képesek a tanulás révén elérhető folyamatos szellemi megújulásra, újabb és piacképesebb tudás megszerzésére, nos, ők lesznek e folyamat vitathatatlan nyertesei.

Azonban a tanulás övező társadalmi tényezők közül feltétlenül kiemelt figyelmet kell fordítani a **mindenkori demográfiai** helyzetre. Az EU-ban is érzékelhető hasonló tendenciák mellett van számos, térségünkre, benne hazánkra vonatkozó speciális helyzet is. „A magyar népességi jelenségek sok vonatkozásban közép- és kelet-európai sajátosságokat hordoznak magukon, ilyen a lemaradásunk a várható életkor tekintetében (főleg a férfiaknál) a fejlettebb európai országoktól, vagy a **magas halmozási ráta**, amely (Bulgária és Lettország után) a **harmadik legmagasabb Európában**.” (Kiemelés tőlem: D. K. E.) Annak, hogy ez megváltozzék, számos – kiváltképp gazdasági – tényezővel egyetemben, kiemelkedő szerepe van az egészségügy állapotának, s az abban bekövetkező pozitív változásnak.

A két terület – az oktatás és az egészségügy – éppen a tanulás révén kapcsolódnak egymáshoz. Az egészség-

tudatos élet kialakításában egyértelműen, bárki által megélhetően, hatalmas szerepe van a közvetlen környezetben – elsősorban a családban – tapasztalt mintáknak, szokásoknak. Ez a tanulási forma, vagyis az **informális tanulás** egy terepe éppúgy hatással van és lesz a gyermekek egészséggel kapcsolatos életvitelének kialakulására, mint az iskolában, azaz a *formális tanulás* útján megszerzett ismeretek. (Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy az egészségtudatos élet, életvezetés megvalósításához és folyamatos követéséhez megfelelő anyagi-gazdasági feltételekre van szükség, hiányuk megakadályozza a kívánatos folyamatok kialakulását és megélését.)

Még a demográfiai állapothoz kapcsolódik, azonban ma már **önmagában is figyelmet érdemlő terület: a nemzetköziesedés**, a globalizáció eredményeként mindinkább megerősödő migrációs folyamat, melynek következményei és hatásai az oktatásban is megjelentek. A nemzetközi összehasonlításban **Magyarország speciális helyzetben van**: részben azért, mert nemzetközi összehasonlításban a bevándorlóknak a népesség egészéhez viszonyított aránya, a nemzetközi folyamatokat tekintve, alacsony, másrészt a bevándorlók többsége magyar anyanyelvű, melyből eredően a migrációhoz kötődő nyelvi, kulturális problémák nem részei a folyamatnak. Az említett nemzetköziesedés kérdésköréhez szorosan kapcsolódóak „az európai oktatási tér kialakítására tett lépések is, amelyek **nem csak a felsőoktatást célozták meg**”¹. (Kiemelés tőlem: D. K. E.) A mai és jövőbeli – tanulással összefüggő – migrációs folyamatok részeivé válnak pl. az eltérő kulturális szokások megismerése, az idegen nyelv anyanyelvi környezetbeni használata, az eltérő tanulási

környezet és szokások megismerése, szükség szerinti el-sajátítása, melyek összességükben mind-mind az **informális tanulás** megvalósult formái. S mindezekhez szorosan kapcsolódik az a tény, melyet a fejlett országok tanulási rendszereinek elemzését követően megállapíthatunk, mely szerint **a mai, modern oktatási rendszerek fejlődése irányt váltott, s az teljességgel más lesz, mint a megelőző**. „Ha az új fejlődési szakasz egyetlen legfontosabb jellemzőjét akarnánk kiemelni, akkor azt mondhatjuk, hogy a *tömegoktatás* több mint egy évszázadon át tartó korszakát valószínűleg felváltja az *egyénnre szabott oktatás* korszaka.” [Halász, 2008] Ez a lépés azt támasztja alá, hogy e struktúrában a *tanításról (oktatásról) a tanulásra* helyeződött át a hangsúly, s párhuzamosan megkezdődött azoknak a rendszereknek a kiépítése, melyek az eredményesség megállapítását teszik lehetővé; a **tanulás egyéniesítésével egyetemben** az oktatási rendszerek másik meghatározó fejlődési irányzata pedig: a **kompetenciafejlesztés**.

Irodalom

Horváth Attila: Informális tanulás. Gondolat Kiadó. Budapest, 2011. Universitas Pannonica 10.

Jegyzetek

¹ Horváth H. Attila: Informális tanulás, Gondolat Kiadó Budapest, 2011. (7. o.) (Universitas Pannonica sorozat, 10.). ² Uő.: Uo. (7., 8. o.). ³ Uő.: Uo. (9. o.) ⁴ Uő.: Uo. (10., 11., 12. o.). ⁵ Uő.: Uo. (28. o.). ⁶ Uő.: Uo. (34. o.). ⁷ Uő.: Uo. 40, 41. o.

(Folytatjuk)

Nagy József

Az oktatási rendszer fejlesztésének feladatai (5.)

Ajánlások az eredményes iskolakezdéshez szükséges pszichikus komponensek fejlesztéséhez

A sorozat befejező része az óvodások és a kisiskolások fejlesztéséhez jól használható, konkrét gyakorlati mintákat mutat be, ajánlásokat fogalmaz meg. Célja a fejlődéssegítés tudatosságának erősítése, a gyakorlatban jól bevált eljárások népszerűsítése.

Az eredményes fejlődéssegítés szervezésének és megvalósításának alapvető eszköze – amint az a sorozat korábbi részeiből is kitűnik - a **hatásos motiváltság**. A pedagógus tevékenysége pedig az iskolai tanulás feltételét képező létfontosságú **pszichikus komponensek tudatos fejlesztésére irányul**. Az önjutalmazó motivációról már említés történt. Most a kisgyermekkorban használatos motivációkkal együtt lesz szó előkészítésükről és gyakorlati alkalmazásukról. Ehhez kapcsolódik a fejlődéssegítés gyakorlatának alább látható szemléltetése.

■ Tanulási motiváltság

A sokféle motiválás, motiváltság közül gyermekkorban az **önjutalmazó (intrinrik) motiváció** segíti leghatékonyabban a szándéktalan tanulást. Az óvodában és az elemi iskolában ennek domináns működtetésére van szükség. (Természetesen ez nem azt jelenti, hogy másfajta motivációt nem használhatunk, és azt sem, hogy a későbbi életkorban nem lenne fontos az önjutalmazó motiváció).

A MOTIVÁLTSA G SZINTJEI

élményérdekeltségű eredményérdekeltségű
élvezettel, örömmel, szívesen | késztetéssel, engedelmesen, kényszerrel
VÉGZETT AKTIVITÁS/TEVÉKENYSÉG

Pedagógiai szempontból célszerű különbséget tenni az **élményérdekeltség** és az **eredményérdekeltség** dominanciájú motiváció/aktivitás között. Az alábbi szemléltető összefoglalás ezt a különbséget mutatja.

Az **eredményérdekeltségű** motivációnak/aktivitásnak valamilyen **teljesítmény elérése** a **domináns jellemzője** (miközben, illetve az aktivitás befejezésekor különböző erejű kellemes/kellemetlen élmény is keletkezik). A teljesítmény sikere/kudarca **sokféle késztetés** hatására (szükséglet, hajlam, szokás, sikervágy, kudarcélelem stb.), **engedelmességgel** fogadva vagy **kényszer hatására valósul meg**. Az ilyenféle motivációk és motiváltóságok közismertek és rendszeresen alkalmazottak az iskolai oktatásban még a kisiskolások esetében is. Most azonban csupán az **élményérdekeltségű** motiváció, motiváltóság, aktivitás sajátosságainak és a gyermekkori tanulásban betöltött döntő szerepének kiemelése érdekében ejtettünk szót róla.

A továbbiakban az **élményérdekeltségű** motiváció/motiváltóság és indirekt tanulási funkciójú aktivitás működését vizsgáljuk, feltételének megteremtését és megvalósítását **példákkal szemléltetjük**.

Élvezetes játékok

Az óvodákban gyakoriak a sikongó **élvezetet kiváltó aktivitások**. Például a teljes csoport egy cselekményes szöveget mond/kántál, amit a csoport megfelelő együttes, elemi csoportos, páros feleselő, testbeszélő, cselekvő aktivitással követ. A cselekményes szöveg szerint haladva jut el a csoport a sikongó élvezetet, boldogságot kiváltó, végkifejletet eredményező befejezéshez. Az ilyen, néhány perces élvezetes játék közös aktivitása kellemes/vonzó viszonyulást vált ki a gyerekekből. A rendszeres alkalmazás megerősíti ezt a **pozitív viszonyulást** az óvoda, az óvónő, a részt vevő társak iránt, segíti a szociális fejlődést is. Ahhoz, hogy naponta lehessen hasonló élményben részesülni, minimum néhány tucatnyi élvezetet kiváltó játékra van szükség. Ma még nem minden óvodában élnek ezzel a fejlődéssegítő lehetőséggel. A rendszeres, naponta megvalósuló használat meglehetősen kevés óvodában fordul elő (az elemi iskolában pedig sajnos egyáltalán nem használatos). Ennek ugyanis először meg kell teremteni a megfelelő feltételeit. Mindezekelőtt össze kellene gyűjteni az országban fellelhető, szétszórtan használatos élvezetes jó játékokat az óvónők repertoárjából, és érdemes **új élvezetes játékokat is alkotni** s azokat kipróbálni. A meglévő élvezetes játékokat hozzáférhetővé kell tenni (írott, mozgóképes változatokban). Természetesen nemcsak a példaként szemléltetett típusú élvezetes játékok léteznek, létezhetnek. Érdemes a különféle típusokat is feltárni, hozzáférhetővé tenni,

bevonni a naponkénti megvalósulásba. Fontos követendő szempont, hogy az alkalmazás során a **gyerekek pozitív viszonyulásai, valamint a saját választásuk** alapján döntsünk kiválasztásukról. Az élvezetes játékok az elemi iskolában is (különösen az első három évfolyamon) **naponta alkalmazandók, szükség szerint**, például az üres közepű tanteremben a tanóra fele táján kikapcsolódó pihenésként.

Örömteli aktivitások

A magyar óvodák (nemzetközi összehasonlításban is) túlnyomóan kiválóan működnek. Ez többek között annak köszönhető, hogy a **gyerekek idejük nagy részét örömteli aktivitásokkal töltik**, hogy nem vált általánossá sem a magára hagyó „öntevékenység”, sem az „eliskolásítás”, vagyis a késztetéssel, engedelmeskedéssel, kényszerítéssel megvalósítani törekvő direkt tanítás, tanulás. Az **örömteliségnak**, vagyis az örömmel végzett egyéni, páros, elemi csoportos, teljes csoportos aktivitásnak (pl. mesehallgatás, rajzolás, gyurmázás, éneklés, elemi csoportos versengő/együttműködő játékok stb.) **igen gazdag eszköztára és módszertani kultúrája működik** óvodáinkban (fontos lenne, hogy ezeket az iskola első évfolyamain is alkalmazják). Kíváncsi, hogy a rendszeres örömteli aktivitás (naponta többször is!) az **iskola első évfolyamain folyamatosan jelen legyen**, mert ez jelentős mértékben növeli az iskola, a tanító iránti pozitív viszonyulás megerősödését, hozzájárul a gyermekek szociális és értelmi fejlődéséhez, sikeres iskolakezdéséhez.

A mese kitüntetett szerepe

Különös jelentősége van a mesehallgatásnak is a **szociális és az értelmi fejlődés** segítésében. Azok az 5-6 éves gyermekek, akiknek szinte mindennap mesélnek, másfél évvel fejlettebbek értelmileg és szociálisan is, azoknál a társaiknál, akiknek nem szoktak mesélni (309. oldal!). Ezért érdemes „feldúsítani” a **mesélést** az intézményes nevelésben is. A kísérletek szerint a teljes csoportnak **naponta kétszer**, a fáziskéséses gyermekeknek kedvezményként **harmadszor** is előnyös egy-egy rövid (néhány perces) mesét elmesélni (az ilyen mesék példaként szolgáló gyűjteményét, funkcióját lásd a felhasznált irodalomban²⁾). A kedvenc meséket néhány nappal később ajánljuk fel megismétlésre, illetve kérdezzük meg a gyerekektől, hogy melyik mesét hallgatnák meg szívesen újra. Az örömmel többször is vagy sokszor meghallgatott **kedvenc mesék** nagymértékben hozzájárulnak az **anyanyelv fejlődéséhez**, a világgépük formálódásához és erkölcsi nevelésükhöz is.

Játékos tevékenységek

A szívesen végzett indirekt tanulást segítő játékos tevékenységek gazdag, változatos eszközrendszerrel, módszerekkel működnek az óvodákban. Az iskolák alsó tagozatán, különösen az első három évfolyamon, a tanulási eredményesség javulása érdekében szintén nagy szükség lenne az ilyenfajta szándékos fejlődéssegítés rendszeres alkalmazására.

Az utóbbi évtizedekben központilag támogatott széles körű kutatások, fejlesztések, kísérletek valósultak meg, amelyek kiegészítik azokat az óvodákban szívesen végzett tanulássegítő játékos tevékenységek eszköz- és módszerrendszerét, amelyek az elemi iskolák első évfolyamán is jó eredménnyel alkalmazhatók.

Ezt szolgálja a **DIFER módszertani könyvsorozata** is, például: a szociális fejlődés², a beszédhanghallás³, az írásmozgás-koordináció⁴ a gondolkodás fejlődésének elősegítéséhez⁵.

■ Többcsatornás tanulás, a pszichikus hálózatok fejlesztése

Az elemi számolási készség (számlálás 0-tól 21-ig és vissza, számkörátlépés, manipulatív számolás, számkép, számolvasás) fejlettsége az eredményes iskolakezdés kritikus feltétele. Ez a tudás ugyanis nem csupán készség, hanem az értelmi fejlődés segítője és jellemzője is, s szoros összefügg az intelligencia fejlettségével. Az iskolába lépő gyermekeink 21 százalékának optimálisan fejlett ez az elemi számolási készsége, 27%-uk pedig befejező szinten lép be az iskolába. (Vagyis 48 százalékuk a sikeres iskolakezdéshez biztos alapokkal rendelkezik). További 30 százalék haladó szinten kezdi meg tanulmányait (a gyerekek többsége kellő fejlődéssegítéssel megfelelő kiindulási alappal rendelkezhet a sikeres iskolakezdéshez). Sajnos 5 százaléknyan előkészítő (még az ötös számkörben is bizonytalan), 17 százalékuk pedig kezdő szintű készséggel lép az iskolába. Tehát az esetleg sikertelenül induló haladó szintűeket is figyelembe véve, az iskolába lépők mintegy harmadának az eredményes iskolakezdése (szoros kivételektől eltekintve) lehetetlen.

Nagyon fontos ezért, hogy a számlálási készség 0-tól 21-ig és vissza elfelejtethetetlenül, tökéletesen, hiba nélkül működjön. E nélkül minden további homokra épül. Ám a biztos számlálási készség önmagában nem elegendő, csak egy merev készség csupán. Azt egyfelől rugalmassá kell fejleszteni (tehát bármely pontról tudják a számok sorát folytatni, bármely szám előtt és mögött lévő számot a számsorba történő visszatérés nélkül tudják használni a gyerekek). Másfelől pedig - mivel a számok egy bonyolult pszichikus hálózat elemei is - az elemi számolási készség optimális fejlettsége híján az elemek nem lesznek képesek egymást, az egész hálózatot szükség szerint aktiválni.

A csoportos hangos számlálás (0-tól 6-ig és vissza, ennek elsajátítása után 0-tól 11-ig és vissza, végül pedig 0-tól 21-ig és vissza) voltaképpen kétcsatornás indirekt tanulás: mondják és hallják. (Az ötös, tízes, húszas szám-

köröket követő szám a számkörátlépés kialakulását segíti elő). Ha a számok kimondása, hallása valamilyen cselekvéssel együtt történik (lépkedés előre és hátra, tárgyak felhalmozó és elfogyasztó rakodása stb.), akkor négycsatornás (mondás, hallás, cselekvés, látás) indirekt tanulás valósul meg. Ha a tárgyak darabszámát szemléltető képek fölött szerepel a számok frott neve és ezek fölött a szám jele is megjelenik a táblán/kivetítőn/papíron, akkor a négycsatornás hálózat kiegészül három absztrakciós szintű csatornával, pszichikus hálózattal. Valaki mutatja a dolgok darabszámának képét, a darabszám szóképet, vagy a darabszám számjegyének képét. A csoport kimondja/hallja a mutatott/látott számosság három egymás fölött lévő képét. (A számok frott szavainak látásához nem kell olvasni tudás, mivel a szó vizuális alakja alapján a felismerés megvalósulhat, ha előbb rendszeresen a darabszám képére történik a mutató, kimondás). Ezeknek a pszichikus hálózatoknak a kialakulása a gyerekek többségénél spontán módon megvalósul. Jelentős részüknél csak részben, egy szűkebb rétegnél pedig csak alig.

Mivel erre a „tudásra” épülnek a továbbiak (a tulajdonságok számosságai, a negatív számok, a törtek, a szimbólumok stb.), az eredményes iskolakezdés érdekében az említett pszichikus hálózatokat naponta ismételt, éventig gyakorolt néhány perces többcsatornás, szívesen végzett játékos aktivitással mindenkiben állandósult pszichikus komponensrendszereké kell fejleszteni.

A mértékváltáshoz szükséges pszichikus hálózatok fejletlensége az egyik oka például annak, hogy a pozitív egész számokkal végzendő legegyszerűbb mértékegységváltások, amely az alsó tagozat tananyaga, sokaknak problémát okoz. Az 5., 8., 12. évfolyamokon a tanulók 29, 37, 82 százaléka tudja helyesen megoldani az elemi fel- és beváltásokat, viszont egyáltalán nem működik az ehhez szükséges tudás a tanulók 42, 27 és 7 százalékánál (50. oldal⁶). Az elemi többcsatornás hálózatok kialakulatlansága az esetek többségében a diszkalkulia kiinduló oka is lehet. (A többcsatornás fejlődéssegítés általános módszertanának összefoglalását lásd a 445. oldalon⁷).

Jegyzetek

- ¹ Nagy József (1980. 309.): 5–6 éves gyermekeink iskolakészültsége. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- ² Zsolnai Anikó (1989): A szocialitás fejlesztése 4–8 éves életkorban. Mozaik Kiadó, Szeged.
- ³ Fazekasné Fenyvesi Margit (2006): A beszédhanghallás fejlesztése 4–8 éves életkorban. Mozaik Kiadó, Szeged.
- ⁴ Miskolcziné Radics Katalin (2005): Az írásmozgás-koordináció fejlesztése 4–8 éves életkorban. Mozaik Kiadó, Szeged.
- ⁵ Nagy József, Nyitrai Ágnes, Vidákovich Tibor (2009): Fejlesztés mesékkel. Az anyanyelv, a gondolkodás fejlődésének segítése mesékkel 4–8 éves korban. Mozaik Kiadó, Szeged.
- ⁶ Nagy József (1973): Alapműveleti számolási készségek. Acta Universitatis, Szeged.
- ⁷ Nagy József (2010): Új pedagógiai kultúra. Mozaik Kiadó, Szeged.

A szerző 2012 februárjától júniusig – lapunkban – publikált írásai az „Oktatási rendszerünk jövője. Sorsdöntő fejlesztési szükségletek és lehetőségek” című tanulmányának részletei. A teljes szöveg az Iskolakultúra folyóirat 2012. 3. számában olvasható (a szerk.).

Szabad választást kínáló szabadidős programok

a miskolci Selyemréti Általános

és Magyar–Angol Két Tanítási Nyelvű Iskolában

Világunk egyre gyorsabb tempójú fejlődést mutat, mellyel lépést tartani nagy kihívás az iskola világának is. A rohanó környezet, az információs túlkínálat, az iskolai és a virtuális közösségbe való integráció egyre nagyobb terhelést jelent.

Diákjainkat számtalan hatás éri, így fontos pedagógiai feladat, hogy tartalmassá és változatosá tegyük – az egész napját az iskolában töltő – gyerekek foglalkoztatását. A pihenés és a munka egyensúlyának megteremtése mellett fontos, hogy a szabad idő eltöltése kulturált körülmények között történjen és gazdag választási lehetőségeket kínáljon a diákoknak.

■ Szakmai hitvallásunk

„Csak gyerekpárti iskola teremtheti meg az iskolapárti gyereket.”

(Eperjessy Gézáné)

A mi iskolánk pedagógiai programja gyermekközpon-túságra épül. Tanítványaink mosolygó tekintete nekünk, pedagógusoknak a legértékesebb jutalmunk. A szabadidős programok során is arra törekszünk, hogy a szülők bevonásával széles körű választási lehetőséget kínáljunk a tanulóinknak és szüleiknek a gyermekük egész napjának kitöltéséhez. Fontosnak tartjuk, hogy érezzék, az iskola valóban értük van és „második otthonuk”. A tanítványok nyitottabbá váljanak diáktársai-ikkal és nevelőikkel szemben, élményekkel gazdagodva térjenek haza, és tanulmányaik befejezése után is szívesen gondoljanak majd vissza az iskolában közösen eltöltött időre. A „Nyitott kapu” szabadidős programunk bemutatásával e törekvésünk gyakorlatát szeretnénk prezentálni.

■ A szabadidő-szervezés pedagógiai programja

A szabad idő kitöltésének feltétele, hogy az örömteli és tartalmas tevékenységgel teljen, kulturált körülmények között kerüljön megszervezésre és teremtsen szabad választási lehetőséget a résztvevőknek. Az iskolában az ilyen élménynyújtó foglalkozások, programok szerve-

zésével, megteremtésével kialakíthatjuk tanulóinkban az igényes időtöltés iránti motiváltságot, megalapozva későbbi szabadidő-kultúrájukat. Programunk három alappillére a sokféle tevékenységi kínálat, a szülők bevonása a gyerekek foglalkoztatásába, és a szabad választási lehetőség feltételeinek megteremtése.

Comenius a gyermeki szabadság értékét a következő hasonlattal érzékeltette: „Minél nagyobb a gyümölcsös, annál terebélyesebbek a fák.”

A szabadidős tevékenységek során a gyerekek közelebb kerülnek egymáshoz és tanáraikhoz is. Az önkéntesen szerveződő szakkörökben az azonos érdeklődésű tanulók sokat tanulnak egymástól is, húzóerőt képeznek a motiváltság fokozásához, szép eredményeket mutatnak fel a tehetséggondozásban. De a hátrányok leküzdésében is szerepet kap a közös tevékenységek keretében egymás segítése, a fejlődés támogatása.

■ A szabadidős tevékenység- rendszer elemei

A változatos programlehetőségek rendszerezett bemutatásával az a célunk, hogy segítséget nyújtsunk és innovatív tevékenységre ösztönözzük az iskolákban a szabad idő szervezésével foglalkozó pedagógustársainkat.

Szabad választásra felkínálható szabadidős tevékenységek – programok:

Szakkörök (klubok):

Énekkari órák; Irodalmi, színjátszó (sikerre vihető művek pl. Fazekas Mihály: *Lúdas Matyi*, Arany János: *A bajusz*, Dész László–Gesztli Péter–Békés Pál: *A dzsungel könyve* – részlet); Környezetvédő; Egészségőr (pl. elsősegélynyújtó, csecsemőgondozó); Iskolai „kis kukta”; Háztartás; Iskolai újságíró; Iskolarádiós; Irodalmi tea-délután (könyvbemutatók, részletek feldolgozása + pohár tea); Sportkörök (esetleg sakk is); Természetjáró;

Számítógép-felhasználó (felhívni a figyelmet a veszélyekre, pl. közösségi oldalak); Kis matematikus; Kis történetész; Kamaszklub (szépségápolás, öltözködés, sport, divat, kirándulás, egészségügy, felvilágosítás, modern zene és tánc).

Osztály-, illetve iskolai szintű sportvetélkedők:

Helyszíne: a tornaterem, a sportudvar, az aula.

Foci; Teremfoci; Kézilabda; Röplabda; Asztalitenisz; Sorversenyek (rákjárás, pókjárás, célba dobás); Kidobó; Váltóversenyek: „vasemberpróba” (időre), felülés, kötélmászás, fekvőtámasz, futás, távolugrás (távolság), úszás.

A sport azon túl, hogy egészséges életmódra nevel, növeli, visszaadja az önbizalmat, feszültségoldó, a szabályok betartásával önkontroll (önfegyelem) gyakorlása valósul meg.

„... az örömmel végzett testmozgás hatására az agyban olyan kémiai anyagok szabadulnak föl, amelyek szükségesek az önmagunkkal való megelégedettség érzéséhez, a helyes önértékeléshez. Másrészt pedig, ha a sportot társakkal végezzük, akkor olyan alapvetően szükséges együttélési szabályokat, magatartási szokásokat sajátítunk el és gyakorlunk be, amelyeket más élethelyzetekben nemigen tudunk megtanulni és gyakorolni. Ilyen az együttműködés, a nemes versengés, a szabálytisztelet, a társak teljesítményének értékelése, a siker és a kudarc elviselése, a nehézségek kitartó leküzdésének öröme és sikerélménye.”

Dr. Somhegyi Annamária
és Nanszákkné dr. Cserfalvi Ilona

Rendezvények szervezése az iskolában

- Bábéledés
- Iskolai hangverseny
- Szüreti rendezvény (kóstolással)
- Halloweenparty
- „Ifjúvá avató” ünnepély
- Találkozó meghívott művészekkel, híres emberekkel
- Rendőrségi bemutató (munkájuk, autójuk, pl. nyomozók), kutyás bemutató
- Egészségvédő rendezvény szűrésekkel (pl. szájúregi, szem-, testszívizsgálat)
- Mentősök elsősegély-bemutatója
- Kiállítás diákjaink és a szülők, iskolatámogatók munkáiból
- Szaktárgyi versenyek (angol, biológia, magyar stb.)
- Karácsonyi vásár
- Karácsonyi ünnepi előadás
- Tavaszi népi hagyományok, játékok – húsvét (képszlapkészítés, tojásdíszítés) bemutatása
- Zenei műsorok (énekkarverseny, kórusbemutató), verseny, hangszeres játék, tánc, esetleg musicalrészlet
- „Fut az iskola” futóverseny (más iskolákkal, szülők részvételével)
- Akadályverseny (több iskola részvételével)
- „Híres ember a vendégem” – riporter kerestetik (iskolarádió, Miskolci Televízió, Észak-Magyarország szerkesztőségének meghívása rendezvényünkre, riport ké-

szítése híres emberekkel, pl. dr. Kriza Ákos, Miskolc város polgármestere; Zsuráfszky Zoltán, koreográfus és táncos; Süttő Roland versenytáncos és táncoktató; Pataki Attila, az EDDA együttes énekese stb.)

- „Manóhét” (óvodások ismerkedése az iskolával)
- Képzőművészeti tárlat (kiállítások az iskolában: tanulók, pedagógusok, szülők munkáiból)
- Zene és irodalom címmel (komplex művészeti) előadások szervezhetők énekkari fellépéssel, egyéni tanulói, tanári szereplőkkel, pl.: ének, vers- és prózamondás, mesemondás, hangszeres bemutató, tánc, szülők énekkara, színdarab
- Szülői énekkar fellépése
- Színdarab bemutatása (Lúdas Matyi, A bajusz, A dzsungel könyve, Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról stb.)
- Tanári énekegyüttes fellépése (iskolában több pedagógus rendelkezik zenei képzettséggel, zenei tudással, illetve zeneileg képzett hanggal. Az énekegyüttes kiegészülhet hangszeres kísérettel és közreműködhetnek zeneiskolai tanárok is.)

Időszakos rendezvények

Karácsony előtt (az iskola karácsonyfája alatt/előtt betlehemes játék, ajándék elhelyezése)

Húsvét előtt (húsvéti locsolóvers verseny, népszokások bemutatása, ajándékozás)

Rendszeres délutáni szabadidős programkínálat az iskolában

Ismeretterjesztés; Egészségfejlesztés, -nevelés; Családi életre nevelés; Irodalmi és filmklub; „Reformkonyha” – főzőiskola

(Megvalósításuk előtt, még a tervezés fázisában számba kell venni

- az anyagi és } feltételeket, szervezési lehetőségeket.)
- személyi }

Anyagi forrás lehet: az iskola költségvetése, pályázatok, mecénások (pl. szülő, vállalkozások)

■ A „Nyitott kapu” program

Amint azt a fentiekben is jeleztük, iskolánk szabadidő-szervező programjának fontos eleme a **szülők bevonása** az iskola életébe. Kell, hogy érezzék, intézményünk – természetesen – elsősorban a gyermekeikért dolgozik, de nekünk ők is fontosak, az iskola értük is van. Jó lehetőséget kínál ehhez az e célra kifejlesztett **„Nyitott kapu” programom**, mely az iskola és a szülői ház együttműködésére épül. A projekt alábbiakban bemutatott cselekvési tervét 35 éves pedagógiai tapasztalatom alapján állítottam össze. Valamennyi eleme a gyakorlatban **kipróbált, megvalósítható**. (Természetesen az iskolai szabad idő hasznos eltöltésének ez csupán egy szelete.)

Tevékenységi forma	A szülők csatlakozási pontja
Irodalom	Felnőtt szereplők pl. színdarabban, mesejátékban
Főzőverseny osztályok között	Szabadban szülők bevonásával (pl. Majális park)
Környezetvédelem	Parkrendezés, játszótér felújítása, iskolai játszópark felújítása, festése, víztisztító- vagy bányalátogatás
Ünnepekre felkészülés (fenyődíszek, ajándékok, aula dekorálása)	Osztály, illetve iskolai dekoráció készítése szülői segítséggel
Indián tábor (osztályonként) (közös program szülőkkel)	Zsákban futás, főzés szabadban, nyomkeresés, számháború
Kiállítás az iskolában	Diákok, szülők alkotásai, tárlatrendezés
Felnőtt képzés segítése	Továbbtanuló szülőtársak korrepetálása
Felnőttek képzése	Számítógépes ismeretek, idegen nyelv (angol, német)
Közreműködés rendezvényeken	Szülők énekkara
Természetjárás	Osztályonként szülőkkel közösen
Kismama-torna	Foglalkozás vezetése
„Fut az iskola”	Szülők és gyerekek közös versengése.
Mecénások bálja	Támogatás, részvétel a rendezvényen.
Egészséges életmód csoport	Érdeklődő szülők részvétele.

■ A szülői közösség gondozása a „Nyitott kapu” programban

A szülőkkel való **partneri kapcsolat** kiépítése és működtetése nélkülözhetetlen segítség a tanító nevelési feladatainak megoldásához. Hiszen csak ennek háttérével remélhet támogatást céljai eléréséhez, befolyásolhatja a családi nevelést és a szülők kapcsolati hálójának egészséges alakulását, mely a tanulók egymáshoz való viszonyát, a csoportlétkört erősen meghatározó tényező a jó közösséggé formálás folyamatában.

Ezért szükséges (havi 1-2 alkalommal), hogy **rendszeresen** találkozzanak a tanítóval és egymással is a szülők valamilyen **konkrét céllal**. Ennek alkalmai lehetnek:

- a fogadódélutánok
- találkozás rendőrrel, védőnővel (szükség szerint gyermekorvossal is)
- **konzultáció szociális munkással**
- tapasztalatcsere a gyermekvédelem képviselőivel
- esetmegbeszélés gyermekpszichológussal

Zárt borítékban a kérdések előre is benyújthatóak legyenek (pl. gyűjtődobozban). A találkozást és a megbeszélések témáját a szülők is kezdeményezhetik.

■ Szülői támogatás a szociális háló működéséhez

Mivel minden iskolában vannak **hátrányos helyzetű gyermekek** (és azoknak szülei), így a szociális munkás szerepét, az iskolában való foglalkoztatását szükségszerűnek vélem. A tanulók, a pedagógusok, a szülők jól szervezett, tartalmas és nem formális találkozásai és együtt-

működése révén az iskola **közösségi központtá válik** a tanulócsoporthoz jelentkező nevelési és szociális problémák kezelésében is. A szülőkkel kiépített partneri viszony, a szülői támogatás híján könnyen ellehetetlenülhet a szociális munkás tevékenysége, a rászoruló gyerekek megsegítése. Ugyanis a **szociális gondozó-munka** a kliens és a szociális munkás együttműködésére, közös döntéseire épül. Ennek során a szülő(k) és az együttműködő szakemberek közösen tárják fel és állapítják meg, hogy:

1. mi a probléma,
2. mi az elvárt eredmény,
3. mi legyen a megoldás koncepciója,
4. milyen eljárásokkal változtatható a helyzet,
5. melyek a szükséges tennivalók,
6. melyek legyenek a cselekvések kivitelezésének lépései.

(Hagymahéj-problémakezelés)

A szociális munka **célja**: vigasztalást nyújtani, változtatni, irányítani, társadalmi konfliktusokat kezelni. A 3Sz (Szociális Szakmai Szövetség) **Etikai Kódexe** részletesen is megfogalmazza a tennivalókat:

„A szociális munka célja, hogy megelőzze, enyhítse, és lehetőleg akadályozza meg az egyének, családok, csoportok, közösségek nélkülözését és szenvedését.

- A szakma bátorítja, megkönnyíti az önmegvalósítást, tekintetbe véve mások érdekeit is.
- Fontos szempontja az emberi jólét, jó közérzet, kiegyensúlyozottság.
- Emberi méltóság tisztelete.
- Segíteni a rábízottak döntésképeségének növelését.
- Nem válik közömbössé a rábízottakkal szemben.
- Felismeri a másokkal való együttműködés szükségességét.

Segítheti a tanulói beilleszkedést, valamint az iskola-szülő kapcsolatfelvételt. Segítheti a szülők gondjainak feltárását, irányíthatja őket szakemberekhez, illetve hivatalos szervekhez. A jól működő szociális munkás szoros kapcsolatban dolgozik a szülői közösséggel, a gyermekvédelmi szolgálattal, az iskola gyermekvédelmi felelősével, az egészségügyi intézményekkel.”

Tehát **híd az iskola és a szülő között.** „Sohasem ártni, néha gyógyítani és néha enyhíteni” – ez a gondolat hatja át a szociális munkás tevékenységét.

Összegezve: az iskola a szabad idő hasznos eltöltésének lehetőségeit kihasználva, a szülők bevonásával növelheti meghatározó szerepét a gyermekek személyiségének eredményes fejlesztésében, formálásában. Mivel a tanulók idejük nagyobb részét az oktatási intézményekben töltik, így nekünk, pedagógusoknak növekszik a felelősségünk, hogy milyenné válik a jövő nemzedéke. **Osszuk meg lehetőség szerint az értük vállalt felelősségünket a szülőkkel,** s vegyük igénybe támogatásukat, hiszen **céljaink közösek.** Mindketten boldog, értékes, tehetséges gyerekeket akarunk felnevelni egy gazdag tevékenységrendszerrel működtető, jó iskolában.

Ahogy azt Német László megálmodta: „*A lélekben van valami veleszületett heliotropizmus – a sugarak felé hajol, a fény felé veti leveleit. Nagyobb dolgokban részesedni, gazdagnak lenni, tevékenységünk díszében állni: ez a lélek ösztöne... Az iskola állandó vidám küzdelem a magassárgért; olvasmány, zene, színdarab: egyszeri heves ölekezés vele...*”

■ Irodalom

Fukasz György: Szabadidő és kultúra, Kossuth Kiadó Budapest, 1988.

Kispéter Andrea–Sövényházi Edit: Élménypedagógia, Bába és Társai Kiadó Szeged, 2008. **Andorka Rudolf:** Bevezetés a szociológiába, Osiris Kiadó Budapest, 2006.

Aronson, Elliot: A társas lény, Akadémiai Kiadó Budapest, 2008.

Horgas Béla–Levendel Júlia–Trencsényi László: A gyerekek más-
képpen olvasnak, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1976.

Mohás Livia: A szülői mesterség, Minerva Kiadó Budapest, 1982.

A Szociális munka etikai kódexe, Háló, Budapest, 2000.

Dr. Füle Sándor: Napközi otthoni neveléstan, OKKER Kiadó Budapest, 2004.

D. Kenedli Eszter

Anyanyelvi figyelő

Mindent csak a maga idejében...

Vizsgaidőszak táján minden diák örül a sikeres vizsgáinak; fiatal ismerősöm is boldogan újságolta: nemcsak jó eredménnyel, de ráadásul még **időben** is sikerült le-
vizsgáznia. Mások annak örültek, hogy még **időben** érkeztek a pályaudvarra, és elérték a hamarosan induló vonatot.

E két mondatban kiemelt szó is azok közé tartozik, melyeknek sajnos gyakran tapasztaljuk a helytelen, nemkívánatos használatát. Amint azt a fenti példák is igazolják, a rosszul megválasztott szóalak logikátlan és értelemzavaró.

Miről is van szó?

Az, hogy **időben** fejezte be valaki a vizsgáit, hogy **időben** érkezett a pályaudvarra: **természetes (!)**, hiszen minden tettünk kizárólag csakis **időben** történhet. A fenti gondolatok közlői – vélhetőleg – nem is ezt a magától értetődő tényt akarták kifejezni, hanem egyszerűen azt szerették volna tudatni, hogy még éppen jókor, a maga **idején/idejében** esett meg velük valami, avagy éppen a megfelelő időpontban érték el valamely céljukat.

Ha fellapozzuk **A magyar nyelvértelmező szótárt**, láthatjuk, hogy az 'idő' szócikkben, a nemkívánatosságra, a helytelenítésre utaló * jellel megjelölve – az **idejében** szót követően – ugyan közli az **időben** határozószói formát is, de magyarázó, szemléltető nyelvi példát kizárólag a tökéletesnek, a kifogástalannak tartott **idejében** szóval idéz. Egyértelművé teszi tehát, hogy az idejében alak **félreérthetetlenül azt fejezi ki**, hogy valami akkor történik, akkor megy végbe, amikor még nem késő, vagyis a kellő időben; pontosan akkor, amikor szükséges; olyan időpontot jelöl, melynek elhalasztása, elmulasztása kárt, késedelmet, esetleg veszélyt vonhat maga után.

Noha az **időben** alak példáinkban bemutatott használata helytelen, létrejöttének okára – főként az igen elterjedt köznyelvi használata miatt – érdemes utalnunk: igen nagy valószínűséggel az **időben** szó a megfelelő **időben**, a **kellő időben** minőségjelzős szerkezetből rövidült a fent bemutatott formára. Mindez valamelyest magyarázhatja használatát, de semmiképpen sem teszi indokolttá és elfogadhatóvá. Kerüljük hát!

Kozákné Szentgyörgyi Ilona–
Varga Attiláné

„Hogyan tovább kisiskolák?”

Konferencia a kisiskolák sorsáról, jövőjéről

„Harc van az iskola és az élet között. Mi bizonyosak vagyunk, hogy az élet marad a győztes, s a mai iskola fog megváltozni gyökeresen. Hallgasson az iskola mielőbb ez élet szavára, hogy erőszakos átalakulás helyett a fokozatos fejlődés útjára léphessünk.” (Nagy László)

Ordas Kalocsától 14 km-re fekvő Bács-Kiskun megyei kis falu, a Duna mellett fekszik. Csupán 446 fő él itt. Van óvodánk és van egy 1–4 összevonású, alsó tagozatos, iskolaotthonos szervezeti formában működő iskolánk. Társulásban működünk immár sokadik éve. A mi kis iskolánk a szó legszorosabb értelmében kisiskola, hiszen 18 gyermek jár ide összesen. Ketten dolgozunk itt pedagógusok válllvetve immár 20 éve egyetértésben, együtt gondolkozva.

■ Tehetséggondozás a kisiskolában

Gyermekeink között, mint bármely más iskolában, vannak kiemelkedő képességűek és több törődést, odafigyelést igénylőek is. Mivel minden pedagógus kötelessége – így a miénk is –, hogy a tehetséges gyermekek fejlődését is segítse, és lehetőség szerint tudását megmérse más hasonló képességű gyermekkel. Mi is élünk ezzel minden évben. A legjobb hely és lehetőség számunkra a **Bács-Kiskun Megyei Kisiskolák Szövetsége** által szervezett **levelezős versenyek sorozata**, mely alsó tagozattól kezdődően különböző tantárgyakban segíti a megmérettetést. Aki megfelelő szintet ér el ezen a levelezős versenyen, megmérettetheti magát a Lakiteleki Népfőiskolán rendezett döntőn. Ez a verseny csak kisiskolák részére szervezett, és nemcsak az országban, hanem a **határon túli magyar iskolák diákjainak** is nyújt élményeket, gyermeknek és pedagógusnak egyaránt. A kezdetek óta részt veszünk – kicsinyiségünk miatt – egy-egy diákkal. Itt alakult ki személyes, jó kapcsolatunk Pálinkó Gyulánéval, aki az egyesület elnöke, és aki a szívén viseli a kisiskolák sorsát. Itt találkozunk évek óta Lezsák Sándor képviselő úrral, aki számos teendője mellett fontosnak érzi a falusi iskolák és gyermekek életének nyomon követését. Ő a fő védnöke ennek a versenysorozatnak. Az Apáczai Kiadó pedig tárgyutalmak biztosításával kapcsolódik be ebbe a nemes feladatba.

■ A jövőbe tekintő kérdések

Az új Köznevelési törvény megjelenését már sok kérdés, kétely és vélemény előzte meg pro és kontra a mé-

diában. Az érintettek, vagyis mi, pedagógusok, akiknek ezt a törvényt hamarosan alkalmaznunk kell, sok kérdésre szeretnénk választ kapni. Különösen érdekel minket az, hogy vajon mi történik a falusi kisiskolákkal, **megmaradnak-e**, vagy egy tollvonással megszüntetik, bezárják őket? **Van-e létjogosultságunk** a jövőben?

Mindezek a kérdések arra ösztönöztek minket, hogy falunkba hozzuk a válaszokat. Úgy gondoltuk, sokan vagyunk, akikben felmerültek kérdések arról, **„Hogyan tovább kisiskolák?”** Így szervezni kezdtünk egy **konferenciát** intézményvezetők, polgármesterek, tanítók részére a Bács-Kiskun megye területén működő kisiskoláknak. Sok segítséget kaptunk Pálinkó Gyulánétól a program kialakításától egészen a propagálásig.

2012. április 26-án benépesült a falunk vendégekkel. Mintegy **50 pedagógus, polgármester, tanító** jött el a meghirdetett konferenciánkra Bács-Kiskunból és a környező megyékből.

A konferencia vendégeit Szabó Zsolt, Ordas polgármestere és Kozákné Szentgyörgyi Ilona tagiskola-vezető fogadta és köszöntötte. A gazdag programban több szempontú megközelítésben kaptak választ a résztvevők a közoktatás lényeges kérdéseire. Bemutatkozott a **Bács-Kiskun Megyei Tehetségsegítő Tanács** (Pálinkó Gyuláné) és a **Kalocsa Térségi Tehetségpont** (dr. Törökné Móczár Györgyi). A megyei kormányhivatal fősztályvezetője (Orcsik Attila) tájékoztatást adott az **új törvényi szabályozás következtében várható változásokról** a közoktatásban. Lezsák Sándor megyei országgyűlési képviselő, az országgyűlés alelnöke a **kisiskolák jövőbeni szerepéről, sorsáról** tartott előadást. Esztergályos Jenő a **tankönyvkiadás nézőpontjából** foglalkozott a témával.

■ A konferencia néhány fontos üzenete

A szervezők kérésére minden előadó a kisiskolák szemszögéből elemezte a témáját. **Dr. Törökné Móczár Györgyi** előadásában kiemelte, hogy a tehetségpontok kialakítása nagyon fontos a kisiskolák szempontjából is, hiszen a tehetség megszületése és léte nem lakóhelyfüggő. A Kalocsa Térségi Tehetségpont már felmérte a környező iskolákban a tehetségeket, és azt az utat keresi,

hogyan lehetne megoldani ezeknek a gyerekeknek egy pontba gyűjtését – jelen esetben – Kalocsára utaztatását. Mert terveiket, munkájukat a gazdasági szempontok nagyban befolyásolják. Gondolunk itt arra, hogy hetente be kell utaznia a kisgyermeknek Kalocsára, és ennek bizony anyagi vonzata van, ami még azoknak szülőknek is megterhelő, akik jövedelemmel rendelkeznek.

Pálinkó Gyuláné szintén a tehetségekről, az országos kapcsolatrendszeréről, valamint a Bács-Kiskun Megyei Tehetségtanács megalakulásának körülményeiről beszélt. Fontosnak tartotta, hogy ebbe a munkába a kisiskolák is bekapcsolódjanak.

Orcsik Attila főosztályvezető és **Lezsák Sándor** országgyűlési képviselő az új Köznevelési törvény kisiskolákat érintő pontjait, azok értelmezését és jelenlegi feladatait részletezték.

■ A résztvevőket leginkább érdeklő kérdések

1. A valamilyen társulásban működő intézmények a jelenlegi szervezeti keretek között kerülnek-e állami átvételre? A tagintézmények sorsa.
2. Mi történik az óvoda-tagintézménnyel? Ki lesz a fenntartója, az állam vagy az önkormányzat?
3. Az állami átvétel után mit kell finanszírozniuk az önkormányzatoknak?
4. Mi történik akkor, ha az önkormányzat nem tudja finanszírozni az állami iskolákat?
5. Milyen feladatot látnak el a járási kormányhivatalok az új rendszerben?
6. Az Nkt.-ben meghatározott létszámmal működhetnek-e a kisiskolák felső tagozatai a településen?
7. Az állami átvétel után lehetséges-e, hogy egyház vegyen át iskolát, az egyetlen iskolát működtető településen?
8. Az állam szakmai irányítása mit fog jelenteni?
9. Hosszú távon biztosított lesz-e a kistélepléseken az alsó tagozat működése, ha azt legalább 8 szülő kéri?

A hallgatóság a kérdésekre a törvény jelen kidolgozottságának megfelelő korrekt válaszokat kapott. A végrehajtáshoz szükséges kormányrendeletekre azonban még várni kell.

A kisiskolák megmaradásának kérdésére – hivatkozással az Nkt. 89. § (1) bekezdésre – **megtudhattuk:**

„Azon a településen, ahol legalább nyolc óvodáskorú vagy nyolc alsó tagozatos korú gyermek rendelkezik lakóhellyel és a demográfiai adatok alapján feltételezhető, hogy ez a létszám legalább három évig fennmarad, továbbá ha ezt a szülők igénylik, a települési önkormányzat kezdeményezésére a kormányhivatal gondoskodik arról, hogy helyben működjék egy óvodai vagy egységes óvoda-bölcsődei csoport vagy az alsó tagozat feladatait ellátó tagiskola.”

Tankönyvekről Esztergályos Jenő, az Apáczai Kiadó ügyvezető igazgatója és Földesi Katalin adott tájékoztatást. Bemutatták a kiadó díjnyertes és legújabb kiadványait. Az igazgató úr előadása megkoronázta a napot, jó kedvre derítve a konferencia hallgatóit, akik egész nap a törvényi rengetegben járva, bizony elfáradtak.

Egy kis honismeret: mi, szervezők fontosnak találtuk, hogy a résztvevők megismerhessék településünk szépségeit, azt a környezetet, ahonnan a mi kisiskolásaink útra kelnek a nagyvilágba. Ezért a vendégeinkkel meglátogattuk a közeli Duna-partot, a református templomot és katolikus kápolnát, a helyi tájházat, valamint nem utolsósorban a mi nagyon szeretett „Ordasi Kisiskolánkat”.

Reméljük, hogy a konferencia mindenkinek hasznos volt, hiszen a kisiskolák létében kérdésében sok kistéleplés érintett. A hallgatók létszáma, érdeklődése és aktív részvétele is jelezte a téma fontosságát, aktualitását; az pedig az új információk megszerzésén túlmutató eredményként értékelhető, hogy erősödött a kisiskolák egymás közötti kapcsolata is. Ugy gondoljuk ugyanis, hogy fennmaradásuk érdekében ma különösen fontos szerepe van az összefogásnak, az egymás munkájának megismerésére épülő megbecsülésnek és az együttgondolkodásnak.

„A világon mindenkinek hinnie kell abban, hogy képes valami olyasmit nyújtani, amit a világ nélküle nem kapna meg.”
Gilbert Keith Chesterton

Tanítók és Tanárok figyelmébe!

Újra indul az Oroszlányi Péter fele „Tanulásmódszertan tanítása” című 30 órás, akkreditált tantolyam általános iskolai pedagógusoknak.

Helyszín: Budapest Városligeti Műegypálya Konferenciaterem

Időpont: 2012. augusztus 23-24-25.

Részvételi díj: 35 000 Ft/fo (kedvezményes szállás: 5000 Ft/éj)

Információ, jelentkezés: Kerekgyártó Eyanál +36 (30) 270-6461, eva.kerekgyarto@t-online.hu

Könyv készült Csermely Péter
(www.csermelyblog.hu) **esszéiből.**

A főként hálózatokkal és tehetséggel foglalkozó könyv első három fejezete a neten olvasható:

http://csermelyblog.tehetssegpont.hu/sites/default/files/Csermely_1_3_fejezet.pdf

A könyv teljes egésze itt érhető el:
http://www.tydotex.hu/konyu/csermely_peter

Képeskönyvek a táguló/gyorsuló világban

A képeskönyv régi műfaja a gyerekvilágnak. Tulajdonképpen a felnőttvilágnak is megannyi óriás képeskönyve volt a művelődéstörténetben a Lascaux-i barlangfestményektől a templomokra festett legendákon át a graffitiig, a modern város furcsa arabeszkjeiig. Jól tudjuk, az iskoláskönyvek forradalmát jelentette a XVII. században Comenius „Látható világa”.

Régi gyerekkorok féltett emléke egy-egy képeskönyv, képes album. Olykor rajzolójuk emlékezetesebb, mint a szövegírójuk. Mühlbeck Károly nélkül nem tudjuk elképzelni Mackó urat, Szutyjev Képes meséi történelmi korokon ívelnek át. Réber László pedig egybefonódott Janikovszky Éva, illetve Lázár Ervin életművével.

Fotók és grafikák, színes képek és fekete-fehér ábrák váltják egymást. Ez mindig is hálás üzlet a könyvkiadásban. Az ilyen könyvek lapozásának öröme olykor még a képernyővel, a számítógép-monitorral is vetekszik. Mintha a tematika próbálna lépést tartani a gyorsuló korról; olyan tartalmakkal kínálják meg az ifjú olvasót, amilyen korábban fel nem merült volna. Két ilyen nagyalakú képeskönyvet forgatok én is, s fogalmazok róla véleményem.

„Képes ismeretterjesztés gyerekeknek” – a sorozat címe. Alcíme „Fedezzük fel együtt!” A CAHS a könyvkiadója. A témája pedig egyenesen irodalomtörténet. Az ötlet remek! A gyerekeknek képeskönyvben, jóformán képregényben (pontosabban a képregény és az enciklopédia ötvözetében) mutatni be kedves szerzőiket. Mert a kötet a **gyermekirodalom klasszikusainak életébe, művébe** vezeti be az olvasót, mintegy fontosnak tartván, hogy a művek szeretetéhez a szerzők ismerete is hozzátartozik.¹

Nos, kik kerültek e „kánonba”? Az ismeretterjesztő képeskönyv kínálta illusztrált halhatatlanságba? Petőfi, Jókai, Arany László, Gárdonyi, Benedek Elek, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Fekete István, József Attila, Zelk Zoltán, Kolozsvári Grandpierre Emil, Szabó Magda, Weöres Sándor, Károlyi Ami, Nemes Nagy Ágnes, Bálint Ágnes, Kormos István, Janikovszky Éva, Varga Katalin, Kányádi Sándor, Gyurkovics Tibor, Lázár Ervin, Csukás István, Marék Veronika, Nógrádi Gábor, Békés Pál, Varró Dániel. Igen örövendetes, hogy a klasszikusok mellett kedves kortársakról is lehet tudakozódni.² (*Magyar írók, költők a gyermekirodalomban*)

Az életutat, fő műveket, érdekességeket bemutató egy-egy oldalas „szócikkeknek” a szerzője nem ismert: a

szerkesztő Bernáth Józsefné. A grafikusok vállalták művüket. Meg kell vallani: a népszerűsködés oltárán feláldozták a magyar gyerekkönyvgrafika legszebb hagyományait: az **illusztrációk zöme kifejezetten csúnya**, a portrék elrajzoltak, de nem ihletett grafikai ábrák, inkább ügyetlenkedően vásáriak. Kár érte.

Még merészebb vállalkozás a Sanoma kiadása. A franciaországi Gallimard Kiadótól szerezték meg a kiadás jogát. Szellemes címet magyarítottak (Király Katalin a fordító) Anne Blachard–Francis Mizio–Sergje Bloch kötetéhez: **Rebellisek enciklopédiája. Adáz kölykökből lázadók.**³ Nos, kik kaptak „belépőt” ebbe a panteonba? Ehnaton fáraó, Spartacus, Assisi Szent Ferenc, Francois Villon, Galilei, Newton, Beethoven, Simón Bolívar, Petőfi Sándor(!), George Sand, Ülő Bika, Arthur Rimbaud, Freud, Marie Curie, Gandhi, Rosa Luxemburg, Lev Trockij, Marcel Duchamp, Che Guevara, Martin Luther King, Thomas Sankara. Mártírok és hosszú életűek, fegyverforgatók és békehozók, tudósok, művészek, a **történelem innovátorai – megannyi tájáról a világnak.** Gyerekenyelven írt, érdekes tájékoztató szöveg, szellemes illusztrációk, jobbára a fotomontázs és a szellemes-játékos grafika ötvözete. Igaz, az ára duplája, mint a fentebb jellemzett debreceni kiadványnak. Igazán: értékes is.

■ Jegyzetek

¹ Van erre más műfaj is. Az irodalom többször megpróbálkozik híres emberek, írók élettörténetének gyerekekhez szóló elbeszélésekben való bemutatásával. Számomra a legkedvesebb ebben a műfajban Petrolay Margit elbeszéléssorozata Mikszáthról, Aranyról, Adyról, Móriczról. Sárkányok lovagjai címen adta ki a Rejtjel Kiadó vagy 20 éve.

² Legalább ilyen szomorú, hogy közülük egyre többen lépnek a klasszikusok közé. Elvesztettük Békés Pált, majd a Gógós Gúnár Gedeon szerzőjétől is búcsúzhattunk.

³ Finom utalás a korszaknyitó Jean Cocteau „Vásott kölykök” című regényére.

Major Ferencné **Hazai szerzők új angolnyelv- könyv-sorozatáról (2.)**

Marton Livia: My English Book 4–5–6–7–8. osztályosoknak

A szerző az általános iskolai angol nyelv tanárait tájékoztatja magyar fejlesztésű angolnyelv-könyvekről. Saját – sokéves – gyakorlati tapasztalatainak birtokában elemzi a tankönyvsorozat szakmai értékeit, metodikai újdonságait. A TANÍTÓ 2012. májusi lapszámában Odzené Szemenyei Márta alsó tagozatosoknak készült köteteit ismertette. Most Marton Livia felső tagozatos könyveiről lesz szó. Mindkét szerző nyelv-könyvsorozata az Apáczai Kiadó gondozásában jelent meg. (a szerk.)

Írásomnak ebben a részében az Apáczai Kiadó 7 elemből álló – azonos koncepciójú és szerkezetű – angolnyelv-könyv-sorozatának öt kötetét elemzem. Marton Livia nyelv-könyveinek – az idegen nyelvtanítás gyakorlatának szempontjából kiemelten fontos – néhány vonását szeretném felvázolni a figyelemfelhívás szándékával, a teljesség igénye nélkül.

■ A sorozat külső jellemzői

Mindenekelőtt meg kell említeni azokat a benyomásokat, amelyek a gyerekeket érik, amikor a tankönyvcsalád bármely tagját megpillantják és kézbe veszik: szemet **gyönyörködtető** fényes, sima lapok, színes borító és képek (és valószínűleg jó illat, mivel a tanulók szokása a könyvvel való első találkozás alkalmával azokat megszagolni). **Magas színvonalú nyomdatechnikai kivitelezése**, gazdag kiállítás révén a tankönyvsorozat bármely külföldön kinyomtatott nyelv-könyvvel felveszi a versenyt. A külföldi tankönyvekhez képest lényegesen **alacsonyabb ár** pedig feltétlen előnyt jelent a szülők számára.

■ A kötetek szerkezete

Biztonságerzetet, kiszámíthatóságot, kapaszkodót jelent a tanulók számára a tankönyvsorozat rendkívül tudatos, **koncepciózus szerkesztése**. Az, ahogy az egyes kötetek első fejezetében (Part) megvalósul az előző tankönyv anyagának sohasem mechanikus, hanem mindig új szituációkban, új és új összefüggésekben való **ismétlése**. Minden egyes fejezet utolsó leckéje szintén ismétlődő jellegű, a fejezet egészében tanult rögzítését szolgálja, bezárva a **Test yourself** feladattal. És ez így vonul végig a sorozaton egészen a 8. osztályig bezárólag. A gyerekek otthonosan mozognak az ismétlődő fejezeteken és leckéken túl a formailag sztereotipnak tűnő, de tartalmilag mindig eredetit, érdekeset nyújtó **új anyagot tárgyaló leckékben** is, melyek mindegyikének terjedelme két oldal. A szerző honlapja érzékletesen szemlélteti a leírakat (www.myenglish.hu).

■ A tananyag megjelenítése

Szembeötlő és újszerű a könyvsorozatban a tananyag **vízszintes, horizontális elrendezése**. Ez azt jelenti, hogy a tananyag – a képek, a szöveg, a gyakorlatok – a **teljes oldalszélességet kitöltő szelvényekben** jelenik meg. (Számos külföldi nyelv-könyvben az oldalt általában vertikálisan két hasábra osztják, a szöveget elnyújtják, a képek pedig sokszor nagyméretűek, amit funkciójuk egyáltalán nem tesz szükségessé.) A horizontális elrendezés a szelvényekben lévő kisméretű képpel és rövid szöveggel, a velük arányos gyakorlatokkal vagy éppen a 2-3-4 szelvényt elfoglaló „képregénnyel” a befejezettség, megtanulhatóság érzését kelti a tanulóknál. Ennek a megoldásnak **legfőbb előnye** az, hogy a gyerekek nem vesznek el a rájuk zúduló információk özönében. (Természetesen a 7. és 8. osztályban a hosszabb szövegek prezentálásakor – a dolog természetéből adódóan – ez az elrendezés már nem érvényesülhet.)

■ Képek és gyakorlatok

Marton Livia tankönyvsorozatának egyik legsajátosabb vonása az, ahogy **egymáshoz kapcsolja a képeket és a gyakorlatokat**. Nála a képek nem csupán illusztrációk, hanem **szoros egységet képeznek** a feladatokkal. Ezzel a kép és a nyelv szimbiózisát valósítja meg. A képek munkáltatóak: feladatmegoldásra, **beszédre** készítetnek. A következőkben az előforduló **példák** sokaságából hármat idézek állításom szemléltetésére.

Kiemelném a 7. osztályos munkafüzet egyik **ismétlési feladatát** (91. o.): egy mankóra támaszkodó, begipszelt lábú férfit ábrázoló képről elképzelt szituációhoz egy mondatos bevezető kapcsolódik, s a továbbiakban a szituációról folytatott beszélgetést elősegítő kérdések találhatóak a munkaoldalon.

A **kép és gyakorlat szimbiózisát** valósítja meg a 8. osztályos nyelv-könyv második ismétlési fejezetében szereplő **hat szituációt bemutató kép** azzal a feladattal, hogy mit mondanál ezekben a helyzetekben? A könyv mintát is ad a feladat megoldásához: – **May I use your telephone? – Yes, go ahead.**

Ugyanez a szimbiózis érzékelhető a 7. osztály munkafüzetének egyik feladatában (77. o.), amikor meg kell találni a képen szereplő 10 hibát. Itt egy mintamondat segít a feladat megoldásában.

■ Képek és szövegek – képes történetek

Külön figyelmet érdemel az, hogy hogyan fonódnak össze a képek és képsorok a szövegekkel, mindenkor alkalmazkodva a gyermekek életkorához. Az alsóbb osztályokban a tankönyvekben az ismétlődő fejezetekben állatokról szóló, **humorral átszótt képes történetek, miniatúr képregények** szerepelnek, ahol a szöveg a képen belül bekeretezve jelenik meg.

Különösen **Robbie és Barnie** (a nyúl és mackó) kalandjainak leírását tartom értékesnek. Ez sorozatként vonul végig a **4. osztály 4 fejezetéből álló tankönyvének** mind a 4 ismétlődő részében. Ezen az évfolyamon a gyerekek még minimális nyelvi ismeretekkel rendelkeznek. Éppen ezért *bravúros*, ahogy a szerző az általuk tanult szavak és szerkezetek bázisán még az első fejezet ismétlésénél is csattanóval végződik, kedves történetet képes előadni. Minden esetben **vonzó, érdekes formában, új szituációban forgatja meg a tanultakat**, örömet szerezve a gyerekeknek azzal, hogy megértik, miről is van szó. A **munkafüzetben** is megjelenik ez a képsor szintelenül és szöveg nélkül, különböző gyakorlatokra inspirálva a nyelvtanárt.

A **felsőbb osztályokban** szereplő, már kevesebb, de ugyancsak állatokról szóló képregényekben, figyelembe véve a tanulók növekvő teljesítőképességét, az időnként felbukkanó állatsztorikhoz a szerző már feladatokat is ad, a legkülönbözőbb változatokban. Megjegyzem, hogy a képregények nem zsúfoltak. (Szemben a Project egyes képsoraival, képregényeivel, melyek sokszor egész oldalt is elfoglalnak. T. Hutchinson 1987.) A **My English Book képregényei 2-3-4** szelvényt, az egyes szelvények pedig általában 2-3 képet tartalmaznak. Azért tartom fontosnak a mértékletességet, kiegyensúlyozottságot, mert a mai kor gyermekeit túlságosan is sok inger, impulzus éri a televízióban és az interneten. Fontos, hogy a tankönyvek mérsékeljék, csillapítsák ezt, s inkább nyugtassák meg, mint felzaklassák őket.

Szuggesztív hatású a képek és szövegek szimbiózisa, a kép szöveg köré építettsége az országismereti, tudománytörténeti és művészeti témák feldolgozásakor. Ez látható egyebek között a **Stonehenge-képsor** alatti öt soros szöveg esetében, vagy amikor egy szelvényben megjelenik a várostérkép jelmagyarázattal és feladattal. A **kalóztörténet** fanyar humorú párbeszédét kísérő megrokant egykori kalóz illusztrálása felejthetetlen. A szelvényt szerző felépítés biztosítja a kép és szöveg egységét, közben a szókincs megelevenedését, ennek nyomán pedig megjegyzését. Nincs hely és mód e dolgozat keretei között további példák bemutatására – pedig lenne belőlük elég –, mivel feltétlenül szeretnék még kitérni a tankönyvsorozat egyik további, a tanítás szempontjából lényeges vonására.

■ Magyar szerző előnyösebb helyzetben

A Project nyelvkönyvsorozat szerzője, **Tom Hutchinson** földrajzi, kultúr- és tudománytörténeti témák felvetésekor igen körültekintően, rendszeresen érdeklődik a tanulók hazájában ezekkel a kérdésekkel kapcsolatos tényekről. Pl. „**The weather in England, in your country**”...

Egy hazai szerző ebből a szempontból előnyösebb helyzetben van a külföldinél. Marton Livia honlapján részletesen, pontokba szedve indokolja ennek nyelvi, a kontrasztivitást alátámasztó indokait. Magam a következőkben a kérdésnek más oldalával kívánok foglalkozni.

Természetesen simulnak be a magyar vonatkozású kérdések az 5. osztály egyik földrajzi **Quiz**-ébe vagy egy **True or False** gyakorlatába, ahol öt kérdés közül három magyar vonatkozású. A 6. osztály **Holiday in Hungary** című leckéjében magyar gyerekek angolul nevezik meg külföldi barátaiknak a Budai várat és a Pálvölgyi cseppkőbarlangot, angolul kell megmagyarázniuk a budapesti metró, buszok és villamosok használatát.

Meg kell vallanom, számomra megindító volt, amikor a 6. osztályos tankönyv egyik szelvényében feltűnt Arany János fiatalkori képe a Walesi bárdokból vett néhány soros magyar idézet, ennek vele párhuzamos angol nyelvi fordítása társaságában, megjelenítve egy kis képpel az angol királyt is. Tekintettel arra, hogy a gyerekek már tanulták magyarórán ezt a verset, bizonyára az ő érdeklődésüket is felkelti a két szemelvény.

Sorolhatnám az érdekesebbnél érdekesebb **irodalmi, történelmi hivatkozásokat**, kiemelve közülük azt, ahogy a szerző ízelítőt ad neves angol szerzők könyveiből a könyvek címlapjának angol és mellette magyar nyelvű bemutatásával.

Az ötkötetes tankönyvkomplexum létrehozása **páratlan teljesítmény**, amiért a szerző minden elismerést megérdemel a kiadóval együtt, aki nemcsak kiváló szerzőt választott, hanem méltó kivitelben is jelentette meg ezt a kiváló könyvsorozatot.

■ Hivatkozások (a cikk 1. és 2. részéhez):

Hutchinson Tom (1987): *Project English*. Oxford: Oxford University Press; Budapest: Corvina.

Major Ferencné (2010): *Az ábécé és a fonetikai jelek tanítása Odzéné Szemenyei Márta kisiskolások számára írt angol nyelvkönyveiben*. Tanító 2010/5. pp.19-21.

Marton Livia Cs. (2007): *My English book Class 4* Celldömölk: Apáczai Kiadó. – (2004): *My English book Class 5* Celldömölk: Apáczai Kiadó. – (2005): *My English book Class 6* Celldömölk: Apáczai Kiadó. – (2006): *My English book Class 7* Celldömölk: Apáczai Kiadó. – (2009): *My English book Class 8* Celldömölk: Apáczai Kiadó.

Odzéné Szemenyei Márta (1992): *Első angolkönyvem*. Celldömölk: Apáczai Kiadó. – (2007): *My English book 2* Celldömölk: Apáczai Kiadó. – (2007): *My English book 3* Celldömölk: Apáczai Kiadó.

Strange Derek (1989): *Chatterbox*. Oxford: Oxford University Press.

Megjegyzés: A szerző írása hasonló címmel olvasható a *Módszertani Közleményekben* (l.: 52/1, 38–43p.)

Burai Lászlóné

Hagyományok béklyójában, vagy új utakon? (2.)

*Játszani is engedd! –
ötlettár szövegértéshez, szövegalkotáshoz*

A Tanító májusi számában megjelent óraleírásom kapcsán felmerült az a gondolat, hogy egy ötlettárral folytatom a sorozatot. Így a további óravázlatokban megjelenő feladatokat adott esetben már nem kell részletesen bemutatni, magyarázni. Elég, ha – szükség esetén – a 2012. júniusi és szeptemberi lapszámban található ötlettárhoz visszalapoz az olvasó.

*„Legalább annyira kell törődnünk azzal,
hogyan tanítunk,
mint amennyire korábban azzal törődtünk,
hogyan mit tanítunk.”*

John Bruer

A gyakorló pedagógusok között nagy egyetértés van abban, hogy manapság sokkal nehezebb a gyerekek figyelmét felkelteni, majd pedig ébren tartani, mint korábban. Legalább is más „praktikákhoz” kell folyamodnunk, hogy célt érzünk. Ehhez fontos, hogy gazdag módszertárral vértessük fel magunkat, a feladatokat érdekesen, változatosan jelenítsük meg s a célnak megfelelően alkalmazzuk óráinkon.

Azzal is mindannyian tisztában vagyunk, hogy a csoportokban és a kooperatívan végzett munkáltatás sokkal élvezetesebb és hatékonyabb a diákok számára, ám a tanítótól alaposabb felkészülést, átgondolt szervezést, fésszes tanulásiirányítást és folyamatos ellenőrzést kíván. S az a jó, ha változatosan alkalmazzuk a frontális, a páros és az egyéni munkát tanítási feladataink függvényében. A csoportok összetételét is aszerint határozzuk meg, hogy mi az óra célja. Új szöveg feldolgozásakor például célszerűbb heterogén csoportokkal dolgozni, ahol a gyorsabban haladók a lassabban fejlődők segítségére lehetnek; míg a gyakorlóórákon a hasonló fejlesztési igény szerinti csoportalkítással hatékonyabb a munkáltatás homogén csoportokban.

A tanórák akkor jelentenek igazi élményt, ha a tanító gazdag módszertani kultúrája játékosággal is párosul. A „kíváncsi kocka” például nem más, mint kérdés-felelet, a játék eszköze, a kocka azonban sokkal inkább motiváltta teszi a tanulókat. Ugyanezt mondhatjuk el a „szinonimalabdá”-ról vagy a „kérdéző kör”-ről is.

A tanulók szívesen vesznek részt olyan feladatokban, amelyben elhagyhatják a helyüket vagy mozoghatnak, mutogathatnak. Megkapja őket egy-egy figyelemfelkel-

tő, érdekes, játékos feladatcím: sasszem, detektívtörténet, vak kéz, aukció, egyperces. Egy-egy új feladattípus bevezetése után teremtünk minél több alkalmat az ismétlésre (begyakorlásra), s csak akkor jelentkezzünk egy másikkal, ha az előző már mindenki számára jól értelmezhető, szabályait jól alkalmazzák, ez nem akadály a megoldásnak. A tanító jó szervezőmunkáján múlik az is, hogy egy-egy feladattípus minden csoporthoz eljusson.

■ Ötletgyűjtemény

Az alábbi feladatok leírásával a tanítási órák érdekességének, játékoságának teljesüléséhez szeretnénk segítséget adni. Bizonyára előfordulnak közöttük ismert feladatok, de bízom abban, hogy mindenki talál újdonságot is közöttük.

Villantókártyák

Az ismétlés, gyakorlás, differenciálás eszköze. A módszer bevezetésekor a tanító, később már a gyerekek maguk is készíthetik a cédulákat. A lapocskák egyik oldalára egy fogalom, utasítás vagy kérdés kerül, a másikra a rövid kifejtés, a válasz. A tanulók párban játszanak, egymás kártyáit kicserélve. Sorban húznak egymástól és megválaszolják a lapocskán látható fogalmat, kérdést. Jó válasz esetén visszakerül a kártya a gazdájához, ha azonban rossz a válasz, a hibásan válaszoló kártyacsomagjának aljára kell tenni.

Pl.: NÉPMESE – Csodás elemekkel átszőtt, kitalált történet.

Sorolj fel mesebeli lényeket! – tündér, boszorkány, sárkány, táltos, manó...

Mi a találos kérdés? – Rövid szóbeli rejtély, fejtörő.

Szituációmásolás

Három párt kiküldünk a teremből. A bennmaradók közösen kiválasztanak egy szituációt egy közösen feldolgozott olvasmányból (vagy egy közösen megélt eseményt) szövegalkotáshoz. A gyerekek páronként jönnek vissza. Az első párnak a bent maradók elmondják a szituációt. A feladatuk az, hogy úgy kell elmutogatniuk a sztorit a következő bejövő párosnak, hogy azok megértsék és mutogatással tovább tudják adni a harmadik párnak. A harmadik páros feladata a szituáció szóbeli elmesélése.

Pl.: – *Ludas Matyi és Döbrögi „üzletkötése” a vásárban*
– *Matyi visszafizeti csodadoktorként ... a verést*

Betűszőnyeg

A tanító kiválaszt mesék, elbeszélések szereplőit vagy az olvasmányban előforduló fontosabb tárgyakat. Tenyérvényi kartonlapokra felírja a szavakat alkotó betűket. Az osztály egy szabad területén kirakjuk a betűkártyákat. A tanulók feladata, hogy fél lábon „kiugrálják” a szavakat (ráugranak a szót alkotó betűre). Ha megvan a szó, a felhasznált betűket összeszedik és elmondják röviden a sztorit a megtalált szavak szerepeltetésével.

Pl.: *a Mikkó és a makaróni című mese láncszemei: TŰZ, VÍZ, BIKÁ, KÖTÉL, BOT, MACSKA, EGÉR*

Indián szerencsefonalak

Papírkártyákra igaz-hamis állításokat frunk. Kilyukasztva fonálra fűzzük és belelógatjuk őket egy vázába vagy dobozba (csak a fonal látszik). A gyerekek húznak egy-egy szerencsefonalat. Akihez igaz állítás kerül két pontot, akihez hamis, de javítani tudja, egy pontot, ha nem tudja javítani vagy nem jól dönt, akkor nulla pontot kap. Játshatjuk egyszerre több szöveggel is. Ilyenkor minden csoport más-más olvasmányra vonatkozó állításokat kap. Később a csoportok készíthetnek egymás számára is szerencsefonalakat.

Pl.: *Miskolc, a nyitott kapuk városa*
Miskolc Hajdú-Bihar megye központja. (H) (Borsod-Abaúj-Zemplén)
Lakói régen kereskedelemről éltek (I)
A várost három kapu védte. (H) (négy)

Tapintódoboz

A csoportok egy-egy letakart dobozt kapnak, amelyben különböző tárgyak rejlenek. Tapintással kell megállapítani, hogy mit tartalmaznak. A feladat az, hogy a vizsgálódó gyerek ne nevezze meg a felismert tárgyat, hanem körülírással mutassa be a többieknek. Az ő feladatuk, hogy kitalálják a szöveggel körülírt tárgyat.

Pl.: *Nem akartam!*
Lapos, hideg, kerek, recés a széle, mindkét oldalán valamilyen minta van. (százforintos)

Sasszem

Az adott tananyaghoz kapcsolódó illusztrációt figyeltünk meg a tanulókkal. Felhívjuk a figyelmüket, hogy alaposan nézzék meg a részleteket is, és jól jegyezzék meg, amit láttak. A képet rövid szemlélés után megfordítjuk, majd kérdéseket teszünk fel a tanulóknak a megfigyelt kép részleteiről.

Pl.: *Melyiket a kilenc közül?*

Milyen színű kötényt visel János mester?

Ki fogja a legkisebb testvért?

Hányan ülnek a képen?

Fele-fele

Írjunk fel különböző olvasmányokból vett, következtetést megfogalmazó mondatokat egy papírra. A gyerekeknek a mondat mindkét felét helyessé kell tenniük, és fel kell ismerniük, hogy mely két szövegből való.

Pl.: **alapmondat:** *A fecskemadár élettelenül a folyópart-ra zuhant, mert tojásait Ferkó kihajigálta a fészekből.*

1. egyik fele: *A fecskemadár élettelenül a folyópartra zuhant, mert a fiúk egy kavicsal eltalálták. (Fecskemadár)*

2. másik fele: *A cinegemadár keservesen jajgatott, mert tojásait Ferkó kihajigálta a fészekből. (A cinegefészek)*

Melyik a fontosabb?

Egy olvasott szöveg legfontosabb kulcsszavait: cselekvéseket, tárgyakat, adott szereplő tulajdonságait (3-7-et) kell összegyűjteni, miután a csoport (osztály) egyik tagját kiküldtük a teremből. Ő kint gondolkodik, a többiek pedig közösen bent. Amikor a „hunyó” bejön és felsorolja a saját kulcsszavait, összehasonlítják a csoport által gyűjtöttekkel. A kintről jövő annyi pontot kap, ahány általa gyűjtött szó megegyezik a többiekével.

Pl.: *Cicaiskola – cselekvések*

Csoport: *keltegette, fölkelt, elindult, kikérdezte, megdicsérte*

Hunyó: *fölkelt, elment, nem késett el, felelt, megdicsérte*

Detektívtörténet

A tanító mesélni kezdi a nemrégiben olvasott mese, elbeszélés tartalmát, de közben elrejt néhány huncutságot a szövegben. Ha a hallgatóság észreveszi a hibázást, *Allj! Csalás!*-t kiált vagy minden csoport közösen gyűjti a füllentéseket és a végén ellenőriznek. Minden leleplezett hamisságért egy pont jár.

Pl.: *Osztokodik a róka*

A rengeteg erdőben élt egy fiatal medve, három bocsával. Ezek egyszer elhatározták, hogy elindulnak feleséget keresni. Hamarosan azonban elfogyott az innivalójuk. Ahogy így ballagtak, hirtelen megláttak egy nagy kerek cipőt...

Vak kéz

Egy elbeszélés, mese eseménysorát megrajzoljuk néhány (4-6) képben. Ezeket lefordítva az asztal közepére tesszük, majd mindenki húz egyet. A csoporttagok nem nevezik meg, hanem olyan részletesen „leírják” szóban a náluk lévő képet, ahogy csak tudják. A többiek képeit megnézni tilos! A hallottak alapján közösen megegyeznek abban, hogy milyen sorrendben kerüljenek a képek az asztalra, még mindig lefelé fordítva. Ha kialakult a sorrend, a képek felfedésével ellenőrzik a sorrend helyességét.

Pl.: *Amíg a rögtönből rögtön lesz*

- *Krisztinka a tükör előtt fésülködik.*
- *Anya a virágokat öntözi.*
- *Ócsi festegeti a vonalzóját.*
- *Apu dühös arccal kiabál valamit.*
- *A szekrényben pakolászik anya.*
- *Ócsi elveszi az asztal sarkáról a pénzt.*

Reciprok tanítás

Olyan eljárás, amelynek során a tanulók átélhetik a tanárszerepet. A csoportok egy-egy olvasmány kijelölt részének a gazdája. Amit a részletekből megtudnak, megtanítják egymásnak. A végén szükséges mindenkinek az egész szöveget egyben is megismernie.

A munka menete:

A csoport minden tagja elolvassa a kijelölt szöveget. Az egyes csoportok tagjainak a feladatai:

1. tag: összefoglalja a lényegét
 2. tag: kérdéseket fogalmaz meg, amire a többiek válaszolnak
 3. tag: szómagyarázatot készít
 4. tag: vázlatpontot fogalmaz, amit leírnak
- Pl.: *Az erdő ébredése – 1. csoport*
1. *Február végén már érezni az erdőben a tavasz közeledtét.*
 2. *Mi történik a korhadt faágakkal? Melyik virág jelenik meg elsőként?*
 3. *Írói kifejezések hétköznapi „fordítása”.*
 4. *Tavaszdik az erdőben.*

(Folytatjuk)

■ Felhasznált irodalom

- Bárdossy Ildikó–Dudás Margit–Pethőné Nagy Csilla–Priskinné Rizner Erika: A kritikai gondolkodás fejlesztése – Az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei Pécsi Tudományegyetem Pécs–Budapest, 2002.
- Paul Gimis: Tanítási és tanulási receptkönyv – Az izgalmas és élvezetes tanulás eszközei Alexandra Kiadó Pécs, 2007.
- Rudas János: Delfi örökösei – önismereti csoportok – elmélet, módszer, gyakorlat – Lélekben Otthon Kiadó 2007.

A PANNONIA PROVINCIA PROGRAM AQUINCUMBAN

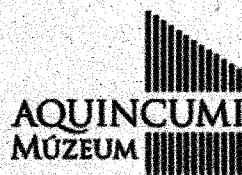

A BTM Aquincumi Múzeum Pannonia Provincia Projektje Európai Uniósi támogatással, a KMOP-3.1.1/C-09-2009-0022 keretén belül valósult meg, és került átadásra 2012 júniusában.

A projekt ötvözi az antik elemeket a korszerű bemutatás és számítástechnika elemével. Az infrastrukturális hátteret a római városfal mentén kialakított új látogatói bejárat a kőtárral, egy római lakóépület: a „Festőház” újjáépítése, a „Mitológiai játszótér” és a kronoskóp domb egy új múltba néző készüléke biztosítja. A „Virtuális élménytér” a látogatókat egyedül, ókori témájú interaktív virtuális játékokkal várja. A fejlesztés megvalósulása után is várjuk régi látogatóközösségünket, akik a kiállítások és az évszázados régészeti park romantikus hangulatára áhítoznak. Hívjuk új látogatóinkat, hogy felfedezhessék a múzeum új, szórakoztató látványosságait.

A projekt kiemelt célcsoportjai a gyermekes családok, az ifjúsági és az üzleti turistacsoportok, valójában valamennyi korosztály számára új élményeket nyújt, egy régi helyszínen. Szeretettel várjuk a megújult Aquincumi Múzeumban!

www.aquincum.hu

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Az egészségtan- tanítási kísérlet gyakorlatából

Egészségtanóra az első osztályban

A debreceni Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény a 2008/2009-es tanévben – külső szakemberekkel és támogatókkal együttműködve – indította el az „EGÉSZSÉGES ÉLETVITEL KIALAKÍTÁSA AZ ÖKOISKOLÁBAN” című oktatási programot¹. Az életvitelprogram futamideje alatt nagyon sok értékes bemutatótanítás bizonyította a program életképességét, létjogosultságát. Az alábbiakban prezentált óravázlat az egészségtan három témaköre (egészséges életmódra nevelés, családi életre való felkészítés, önismereti nevelés) közül a családi életre neveléssel foglalkozik.

A tanítás-tanulás folyamatában az egészségfejlesztés szorosan összefonódik a környezeti neveléssel, hiszen az egészséget alapvetően **meghatározó tényező** a természeti és mesterséges (társadalmi) környezettel való viszony alakulása. E tantárgyi kritériumnak tett eleget az óra, melyen egy képzeletbeli utazás részesei lehetünk. A három állomás **három környezeti kulcsprobléma** köré szerveződik, életkornak megfelelő játékos elemekkel tagolva. A tanulás folyamatát kooperatív tanítási technikákra épülő, példaértékű interaktív óraleírás prezentálja.²

■ A tanulási folyamat jellemzői

Témakör: A családomról

Tananyag: 8. téma: Otthoni környezet

Koncentráció: a testnevelés, a **környezetismeret**, a matematika és a magyar irodalom tananyagával

Az óra típusa: Gyakorló és új ismeretet közvetítő óra
Időpont: március

Az egészségtanóra célja:

Környezettudatos magatartás és életvitel formálása; cél az emberi élet minőségének javítása, továbbá:

- a környezetért, a környezet védelméért érzett felelősségvállalás felbresztése,
- a környezettudatos életviteli minta közvetítése.

Az óra feladata:

A tanóra alapvető feladata a tárgyi környezet (lakás, osztályterem) tisztaságának megővése, otthonosabbá tétele. Megfelelő cselekvési attitűdök, értékek befogadását elősegítő jártasságok, készségek, szokások alakítása.

Készség- és képességfejlesztés:

A tanuló:

- legyen képes meghatározni képek alapján a különböző településfajtákat,

- legyen tájékozott (életkorának megfelelően) a lakóhelye főbb környezeti problémáiról,

- legyen képes saját környezetének rendjét megtartani és értékelni,

- ismerje a talaj-, víz-, levegőszennyezés problémáját,

- legyen motivált a hulladékgyűjtési akciókban való aktív részvételre,

- tudja közvetlen környezetét ápolni, barátságosabbá, otthonosabbá tenni azt.

A feldolgozásra kerülő fogalmak, ismeretek alapozása:

- A családi életre nevelés fontos láncszeme a környezeti nevelés.

- A szűkebb-tágabb környezet meghatározása.

- Településfajták: az épített környezet védelme.

- Városi, falusi, tanyasi környezet.

- Saját településünk környezetvédelmi problémái: levegő-, víz-, talajszennyezés.

- Kulcskérdés: A szennyeződések milyen veszélyeket rejtenek a környezet számára? Hogyan fenyegetik az élővilágot?

- Hulladékok gyűjtése; csatlakozás a település, az iskola hulladékgyűjtési akciójához.

- Az újrahasznosítás lehetőségeire való figyelemfelhívás.

- A családi együttélést jól szolgáló környezet, a lakóhely tisztaságának megőrzése, barátságosabbá, otthonosabbá tétele.

Eszközök:

Kezdő táblakép: „öko-vonat”,

1. állomáshoz: 1. sz. borítékban: puzzle (a tanyáról, a faluról, a városról), 2. sz. borítékban: szókérték (falu, város, tanya), Debrecen nevezetességeiről (6. db kép), 6 db kartonpapír, ragasztó

2. állomáshoz: képek (Öko Palkó, Öko Panna), szó-kártyák (üveg, papír, fém, veszélyes hulladék), feladatlapok (A, B, C, D), szemeteszsákok (4 db), üres lapok, filctoll a címkézéshez, különböző hulladékok

3. állomáshoz: 3. sz. borítékban: betűrejtvény (ONTHTO), magnó, kazetta (Zelk Zoltán Este jó c. zenésített vers), tanulók által készített rajzok (előzetes házi feladat), 4. számú borítékban: háztartási eszközök képei, zsákokban: 3 db kártya (anya, apa, gyerekek).

Összefoglaláshoz: piros + zöld zászlócskák

Jutalmazáshoz: jutalomkártyák (környezetvédelemmel kapcsolatosak)

Felhasznált szakirodalom:

Vighné Arany Ágnes–Szalay Mária : **Egészségtan munkatankönyv + Útmutató és tanmenetjavaslat** az általános iskola 1. évfolyam számára. Pedellus Tan-könyvkiadó (2006).

■ Az egészségtanóra menete – tanítói-tanulói tevékenységek

ÓRA ELŐTTI SZERVEZÉS: szellőztetés, táblakép elkészítése, munkaeszközök előkészítése.

I. KÖSZÖNÉS, JELENTÉS (1 perc)

Szervezési mód: frontális

II. RÁHANGOLÁS – MOZGÁSGYAKORLATOK (5 perc)

Munkaforma, módszer: frontális: tanítói irányítás (egyéni megtapasztalás) érzetek megbeszélése

Segédeszközök: Egészségtan munkatankönyv 38. o. + Tanmenetjavaslat 3. o.

A tornagyakorlatok célja a mindennapos testedzés erősítése. A bemelegítés a vállak ellazítására irányul. A kéztorna a kézizmok, ujjak erősítését, lazítását szolgálja. Készségfejlesztés: az életkornak megfelelő, testnevelési szaknyelv használatának elmélyítése. Jó, ha az írásbeli feladatok előtt rendszeresen elvégezzük!

A mozgásgyakorlatok menete:

Az egészségünk megőrzése érdekében kezdjük a mai egészségtanórát tornagyakorlattal! A gyakorlat végzéséhez készül-jetek fel, a menetet már jól ismeritek.

Bemelegítés állásban. Ütemre végezzétek a gyakorlatokat!

- A mellkasod előtt érintsd össze a könyöködet!
- Érintsd össze a könyöködet és a térdedet!
- Körözz a válladdal előre, majd hátra!

Folytassuk a tornát a karok és a kezek tornáztatásával!

- Mozgasd nyitott tenyérrel a kézfejedet le-föl!
- Szorítsd a kézfejedet ökölbe, majd az ujjakat erőteljesen nyisd szét!
- Körözz a csuklóddal jobbra-balra!
- Ujjaiddal zongorázz!

– Lendítsd a karodat fel-le!

– Lendítsd a karodat oldalra, majd előre!

Váljék egészségetekre, foglaljatok helyet!

Hogyan érzitek magatokat?

Jól kipihenten vagy fáradtan?

Örülök, hogy mindenki szeme ragyog, ez arra utal, hogy jól érzitek magatokat.

III. MOTIVÁCIÓ (1 perc)

Munkaforma, módszer: frontális/játékos gyakorlat

Eszközök: kezdő táblakép: „öko-vonat”, – mondóka

Képzeltbeli utazás

A mai egészségtanórán **képzeltbeli utazásra** hívlak benneteket. Vonattal utazunk állomásról állomásra haladva. Egy-egy állomáson sok-sok izgalmas, játékos feladat vár megoldásra. Ki szeretne velem utazni? **Szálljatok be az Öko jelzésű kocsiba!**

Beszállás után mondjuk el közösen, ritmusosan, halk hangerővel, nagy ajakmozgással, tiszta artikulációval a **Nézd, megy a zsiku zsiki zsiki, megy a zsuku zsuku zsuku, megy a masina** című jól ismert mondókát!

IV. A TANANYAG FELDOLGOZÁSA – három állomáson (összesen: 32 perc)

IV/1. Megérkeztünk az ELSŐ ÁLLOMÁSRA!

Nézzük, milyen feladat vár itt rátok!

• Előzetes ismeretek mozgósítása

1/1. feladat (4. perc)

Munkaforma, módszer: tanítói közlés (csoportmunka differenciált feladattal) frontális megbeszélés: a csoport szóvivői bemutatják a megoldást

Ismeretanyag: előzetes tudás, ismeret számbavétele

Eszközök: az 1. számú borítékban puzzle, 6 db kartonpapír, ragasztó

Hat csoportban fogunk dolgozni. Minden csoportnak ugyanaz a feladata, de más-más tartalommal. **Vedd elő az első számú borítékot! Puzzle játékot találsz benne. Illeszd össze a darabokat, és ragaszd fel a kartonpapírra!**

1. cs. 2. cs. 3. cs. 4. cs. 5. cs. 6. cs. falu tanya város városi közlekedés baromfiudvar tanya

Ellenőrzés: A csoport két tagja felhelyezi a táblára az összeillesztett képet (tábla kihajtva: jobb oldalra felkerülnek a képek), közben a csoport minden tagja egy-egy jellemző mondatot mond a településtípusról.

A csoportok értékelése: jutalomkártyák.

• Településtípusok: 1/2. feladat (2 perc)

Munkaforma, módszer: csoportmunka egyforma feladattal / frontális ellenőrzés

Ismeretanyag: településtípusok: város, falu, tanya

Eszközök: 2. számú borítékban: szó-kártyák

Marad a hat csoport, vedd elő a **második számú borítékot!** Rendezétek növekvő sorrendbe a szó-kártyán lévő településtípusokat!

Ellenőrzés: 3 tanuló a táblánál a képek alá helyezi a szó-kártyákat. Jobb táblaszárny: képek alá kerül a feladat megoldása: tanya < falu < város

Csoportos értékelés: jutalomkártyák

- Szűkebb környezetünk: 1/3. feladat (3 perc)

Munkaforma, módszer: frontális / képi megjelenítés / megbeszélés / tanítói magyarázat

Ismeretanyag: tágabb környezet meghatározásából (előző fa) vezetjük le a szűkebb környezetet

Eszközök: a tábla bal oldali szárnya: 6 db kép Debrecen nevezetességeiről

Melyik településtípushoz tartozik az a hely, ahol mi élünk?

Tanítói magyarázat: Debrecen Magyarország második legnagyobb városa. Műemlékeivel, történelmi nevezetességeivel, kulturális rendezvényeivel, szeretettel várja az ide látogató vendégeket. Debrecen iskolaváros.

Ki ismeri fel ezeket a nevezetességeket? Ki járt már ott közületek?

- Lazítás: mozgásos, játékos elemekkel (1 perc)

Munkaforma, módszer: frontális / játékos gyakorlat

Ügyesen dolgozzatok az első állomáson. Tovább zakatol a vonatunk.

Mindenki álljon fel és hajlítsa be a könyökét! Vállkörzés előre és utánaözzük a mozdony hangját!

IV/2. Megérkeztünk a MÁSODIK ÁLLOMÁSRA!

Ennek helyszíne Debrecen kertvárosa. Kedves barátaink laknak itt. Kedves ismerőseink, barátaink várnak ránk.

- A szemét és a hulladék különbsége: 2/1. feladat (3 perc)

Munkaforma, módszer: frontális / képi bemutatás / megbeszélés

Tantárgyi koncentráció: környezetismeret. Tanult ismeretek rendszerezése: szelektív hulladékgyűjtés

Eszközök: tábla kihajtva: középső részén lévő képek (Öko Palkó, Öko Panna).

Irányító tanítói kérdések: *Hogy hívják a barátainkat? (Öko Palkó, Öko Panna)*

Emlékezzetek vissza, hogy milyen hasznos dolgokra tanítottak meg benneteket!

– *Mi a különbség a szemét és a hulladék között?*

– *Mit tehetünk azért, hogy kevesebb szemét legyen körülöttünk?*

– *Hogyan bánjunk a veszélyes hulladékokkal?*

- A szelektív hulladékgyűjtés: 2/2. feladat (5 perc)

Kooperatív tanulás: differenciált feladatokkal / problémamegoldás

Ismeretanyag: A környezeti szennyezés veszélyei. A szelektív hulladékgyűjtés módja és szabályai.

Eszközök: szókérttyák: üveg, papír, fém, veszélyes hulladék – feladatlapok (A, B, C, D) – szemeteszsákok (4 db) – üres lapok, filctoll a címkézéshez – különböző hulladékok

Csoportos tanulás: Ismét hat csoportban dolgozunk. Az alábbi feladatokra, problémahelyzetekre kell megoldást találni!

1. csoport

Címkézzétek fel a szókérttyákat a szemeteszsákokra!

Majd tanítói segítséggel a 2. cs. munkájának ellenőrzése.

2. csoport

Hulladéksztválasztás: *Melyik kukába illenek az egyes hulladékfajták? A 1. cs. által felcímkézett szemeteszsákokba válogassátok szét a hulladékot!*

3. csoport

A) Feladatlap: *Jelöld 1-1 vonallal, hogy az egyes hulladékoknak melyik zsákban a helyük!*

4. csoport

B) Feladatlap. *Melyik kukába illenek az egyes hulladékfajták? Kösd össze a zsákokat a megfelelő színű kukával!*

5. csoport

C) Feladatlap: *Melyik a kakukktójs? Keretezd be!*

6. csoport

D) Feladatlap: *Melyik a kakukktójs? Keretezd be!*

(Az 1. és 2. csoport tanulói a feladatvégzés után kezdet mosnak.)

Ellenőrzés: frontálisan – csoportbeszámoló. Minden csoportból egy-egy tanuló ismerteti a feladat megoldását.

A csoportok értékelése: jutalomkérttyákkal

Ügyesen dolgozzatok a második állomáson is. Utazzunk tovább!

- Lazítás: mozgásos, játékos elemekkel. (1 perc)

Munkaforma, módszer: frontális / játékos gyakorlat

Minden kisdíák álljon fel! Karját könyökben hajlítsa be, vállkörzés előre és utánaözzük a mozdony hangját!

IV/3. Megérkeztünk a HARMADIK ÁLLOMÁSRA!

Ez a mi lakóhelyünk, itt élünk, itt az otthonunk, itt járunk iskolába.

- Az otthoni környezet: 3/1. feladat (4 perc)

Munkaforma, módszer: csoportmunka / csoportszóvivők a táblánál dolgoznak

Tantárgyi koncentráció: magyar irodalom

Eszközök: a tábla bal oldala kinyitva, a 3. számú borítékban betűkérttyák: O N T H T O

Újból hat csoportban dolgozunk. Vedd elő a 3. számú borítékot! Betűrejtvényt hoztam. Minden csoportnak ugyanaz a feladata. Az összes betű felhasználásával egy értelmes szót tudunk kirakni.

A tanári asztalon is elhelyezem a betűket, így minden csoportból egy-egy tanuló felrakhatja a megoldást a táblára is. Megfejtés: OTTHON

Frontális ellenőrzés, értékelés: csoportjutalom / jutalomkérttyák/

- Az én otthonom: 3/2. feladat (2 perc)

Munkaforma, módszer: frontális / élményszerű tanulás / megbeszélés

Eszközök: magnó, kazetta

Pihentető lazítás zenére: *Hajtsd le a fejed a padra, csukd be a szemed! Hallgassátok meg Zeltk Zoltán Este jó c. zenésített versét!*

Nyisd ki a szemed, és helyes testtartással ülj szépen a padban!

Frontális megbeszélés: *Neked mit jelent az otthon? Mi jut eszetekbe erről a szókapcsolatról, hogy az „én otthonom”?*

• **Az én lakóházam: 3/3. feladat (3 perc)**

Munkaforma, módszer: önálló munka / egyéni beszámolás

Ismeretanyag: szűkebb környezet, saját lakóközvet jellemzése

Eszközök: a tanulók által készített házi feladat rajzok; szókártyák: Egészségtan munkatankönyv 18. oldal 1/A feladata alapján

Előzetes házi feladat volt, hogy rajzoljátok le a lakóházatokat. Vegyétek elő és emeljétek magasba, hogy lássátok egymásét is! Nagyon szép rajzokat készítettetek.

Most tegyétek magatok elé a rajzot. Most szavakat tesztek a táblára. Olvasd el őket! Ha valamelyik igaz a saját otthonodra, írd a kezdőbetűjét a rajzod aljára!

Ellenőrzés: Néhány tanuló a rajza és a hozzá illő szavak alapján bemutatja a lakóközvetét.

Értékelés: egyéni, szóbeli dicséret

• **A háztartásban gyakran használt eszközök: 3/4. feladat (2 perc)**

Munkaforma, módszer: csoportmunka / csoportbemutatók

Ismeretanyag: háztartási eszközök fogalmának tisztázása

Eszközök: a 4. számú borítékban: háztartási eszközök képei

Hat csoportban dolgozunk tovább. Minden csoportnak ugyanaz a feladata. Vedd elő a 4. számú borítékot! Keresd a kakukktójást! Melyik az az eszköz, amelyik nem tartozik a háztartási eszközökhöz? Keretezd be!

Ellenőrzés: frontálisan

Értékelés: csoportszinten jutalomkártyák

• **Az eszközök biztonságos használata – balesetmegelőzés: 3/5. feladat (2 perc)**

Munkaforma, módszer: önálló feladatmegoldás / egyéni beszámolás

Ismeretanyag: Otthoni környezet ápolása, tisztántartása, háztartási balesetek

Eszközök: zsákokban: 3 db kártya (anya, apa, gyerekek) és háztartási eszközök

Most vegyétek elő az oldalzsákokban elhelyezett három kártyát, melyen apa, anya és a gyerekek képei láthatók! Háztartási eszközöket mutatok. Ki dolgozhat vele a családban? Mutassátok fel a megfelelő kártyát! Hogyan használjuk? Milyen baleset történhet használat közben? Hogyan előzhetjük meg a balesetet?

Ellenőrzés: frontális, néhány tanuló szóban is beszámol

Értékelés: szóbeli, tanítói dicséret

V. ÖSSZEFOGLALÁS

A lakás/osztályterem otthonossá tétele (2 perc)

Munkaforma, módszer: egyéni munka, önismereti elemekkel / egyéni beszámolás

Ismeretanyag: Lokális cselekvések. Mit tudunk tenni környezetünk tisztaságáért, védelméért.

Eszközök: – piros + zöld zászlócskák – Egészségtan munkatankönyv 18. oldal 1/B feladat

Mit teszel azért, hogy az otthonod, a tanteremünk barátságosabb legyen? Válassz az általam mondott állítások közül! A piros vagy a zöld zászlócskával válaszolj! Ha egyetértesz az állítással, emeld föl a zöld zászlót! Ha nem, a pirossal jelezd!

Ellenőrzés: frontálisan, néhány tanuló meghallgatásával

Értékelés: tanítói megerősítés

VI. A HÁZI FELADAT KIJELÖLÉSE (1 perc)

Munkaforma: frontális feladatkielölés

Eszköz: Egészségtan munkatankönyv 19. oldal (3. számú feladat)

Beszélgetsetek a családban arról, amit ma tanultunk!

Segíts otthon a házi munkában! Milyen eszközöket használtok a takarításhoz? A tanultak és a tapasztalatok alapján egészségték ki az Egészségtan munkatankönyv 19. oldalán található 3. számú feladatot!

VII. A TANÓRA LEZÁRÁSA

• **Reflektálás az órán történetekre (1 perc)**

Munkaforma, módszer: frontális / egyéni benyomások meghallgatása

Mi volt a legérdekesebb abból, amit a mai egészségtanórán megtudtál? Mire lettél volna még kíváncsi? Aki jól érezte magát, nyújtózkodjon jó magasra, aki nem, az guggoljon le!

• **A tanóra értékelése (2 perc)**

Munkaforma, módszer: frontális eredményhirdetés / tanítói dicsérek

Csoportok feladata: óra végén összeszámolják a kiosztott jutalomkártyákat.

A csoportok munkájának értékelése: a feladatok ellenőrzésével párhuzamos.

Értékelési szempont: a feladatok helyes megoldása, kreativitás, véleménynyilvánítás. Tanítói értékelés: eredményhirdetés, dicsérek.

Az egyéni munka értékelése az órán folyamatos: tanítói, szóbeli dicséret.

Értékelési szempont: feladathoz való viszony, aktivitás.

ÓRA VÉGI SZERVEZÉS

Egészségtanóra után (a szünetben), az osztály tanulóival közösen, az iskola udvarán lévő „hulladékszigetre” vittük a tanórán szétválogatott hulladékot.

■ Jegyzetek

¹ A program részletes leírása megtalálható TANÍTÓ 2011. december. 10. szám 19–21. p. (a szerk.).

² A bemutatóóra helyszíne a debreceni Bolyai János Általános Iskola, Óvoda és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény 1. b osztálya. Az órát Andrásyné Kálmánchey Erika tartotta, konzulense Vighné Arany Ágnes.

„Nem feledjük el a sok kedves
Iskolás emléket.”

Raggamy András

1. Ének: *Ábécé-nóta*

Az ének alatt iskolatáskás gyerekek jönnek. Ez jelképezi,
hogy még tart a tanév. A következő versek is erre utalhatnak.
Igy kezdődött a tanév...

2. Vers: Szalai Borbála: *Betűország kincsei*

Sok újdonsült
kisdíáknak
kitárul egy új világ:
titokzatos
Betűország
ma nyitja meg kapuját.
Csodálatos
ez az ország,
gazdagsága rengeteg:
minden betű
kincset érő
titkokat is rejteget.
S, aki egyszer
megismeri
mind a betűk titkait,
magáénak
tekintheti
Betűország kincseit.

3. Vers: Létay Lajos: *Mit akar a ceruza?*

Az asztalon új ceruza
meghegyezve szépen
lássuk vajon hogyan ír,
hogyan áll a kézben?
Megmarkolja Palika,
nekiesik Péter,
de lám csak, a ceruza
botorkál, szökdécsel.
Erre húznák – arra megy,
csúszkál jobbra – balra,
irkapapírról lelép
s karcol az asztalra.
Mit akar e ceruza?
Vesszőt, cukrot vár-e?
Miért nem ír betűket,
mint a Marikáé?
Nem tud – mondja Palkó,
még újra kipróbálja.

Elérkezett a május, a június, a nyár. A versek, dalok is ezt
érzékeltetik.

4. Ének: *Kakasszó* (francia kánon)

Most meg a tavasz nyárba fordul és már itt a vakáció!

5. Vers:

Faludy György: *A négy évszak* (részlet)

Tavaszi

– Tündérrózsa kinn a tóban,
mit csinálsz ott egyedül?
– Velem van a tükörcéphem,
minden reggel felmerül,
én meg nézem, egyre nézem,
hogy ne legyek egyedül,
míg a nap fenn jár az égen
s mikor este lemerül:
jön a szellő s mindkettőnknek
altatódalt hegedül.

Nyári

Boglyasor áll kinn a réten,
magas, mint az emelet.
Bakot ugranak előtte
Tibi meg a gyerekek.

– Versenyezzünk, ki a gyorsabb –
szól a szellő, a hamis –
szénaboglyák magas hátán
bakot ugrom magam is.

6. Vers: Nemes Nagy Ágnes: *Nyári rajz*

Hogy mit láttam? Elmondhatom.
De jobb lesz, ha lerajzolom. Stb.

A versmondás közben projektoros vetítéssel lehet rajzolni
is a versben említetteket. Előtte számítógépen kell hogy legyen
egy része, hiszen ennyi idő alatt nagyon nehéz lenne elkészíte-
ni a rajzokat

7. Ének: *Ringató*

(Weöres Sándor verse, Bárdos Lajos zenéje)

8. Vers: Szabó Szilvia: *Utolsó nap*

Az idei évben ma utoljára
még odafigyelünk a sok tanárra,
irkálunk a táblára jópofa dolgokat,
énekelgetünk búcsúzó dalokat.
Kérdezzük: nyáron ki, hova,
merre utazik, mely tájra, faluba,
vagy nagyvilágba szerte, merre juthat.
A fiúk kiabálnak, a lányok rázzák hajukat,
hív a sok titok, a még látatlan, hallatlan,
ezernyi messzi táj, beláthatatlan,
a nagy vizek kéklő, áttetsző csodája,
hogy a strandon beleolvadjunk a napsugárba.
A sok mulatság, játék, a nyár illata,
az esti suttogások, séták hangulata.
Szánkban az édes dinnye csorduló leve,
bőrünkön a napfény perzselő heve.
Vár bennünket a Nyár két karját kitarva,
s mi rohanunk felé, ügyet se vetve szúnyogra, darázsra,
leégett, lehorzolt bőrre, szétrúgott cipőre,
mert még nem gondolunk bele a jövőnkbe.

9. Zene: *Alma együttes*

Elérkezett a bizonyítványosztás napja

10. Vers: Csukás István: *Tanévzáró*

Félre irka, sutba táska,
vidám szemünk ne is lássa,
vigyük gyorsan a padlásra,
őszig legyen ott lakása.
Elő sárkány, elő labda,
szállj az égnél magasabbra.
Gyere, állj be a csapatba,
estig ne is hagyjuk abba.
Vár a víz és vár partja,
vár a nyári rét, a tarka,
szívünk boldog, bőrünk barna,
ki erre fut, ki meg arra.
Félre irka, félre táska,
vidám szemünk ne is lássa,
vigyük gyorsan a padlásra,
őszig legyen ott lakása.

11. Vers: Bars Sári: *Bizonyítvány*

Bizonyítvány, bizonyítvány,
De sok mindent bizonyítsz rám,
Amit el is felejtenek,
Ha nem írtak volna beléd.
Bizonyítvány, bizonyítvány,
Vakációt kezdő nyitány,
Legszebb a befejezésed:
„Magasabb osztályba léphet”.
Bizonyítvány, bizonyítvány,
Útmutató, biztos irány
Hadd hallgassunk a szavadra, –
Lépjünk mindig magasabbra!

12. Zene-tánc: *Vidám gyermekdal. Napsugár*

Gyerekek napsugárnak öltöznek, fényes, aranyszínű ruhában egymás mögé állnak. Zenére minden második gyerek oldalra emelt kézzel a kéz irányába mozdul a napsugár mozgását utánözva, majd az első (páratlanok) követik őket. Következő mozgás az ellentétes irányban ugyanez. Ezt több hullámzás követheti hasonlóképpen. Tovább színesíthetjük a mozgást a gyerekek javaslatai alapján kidolgozva.

13. Vers: Mészely József: *Várom már a vakációt*

Várom már a vakációt,
Hogy úsztassak papírhajót,
Eregessek sárkányokat,
Szél útjain csavargókat.
Másszak fára, dombra, hegyre,
Utazhassak a tengerre:
Fogjak rákot s fürge halat,
Hús árnyékú fűzek alatt.
Víg csapatban focizhassak,
S lepkék után rohangáljak,
A tisztáson vagy a réten
Lebarnulva, jókedvűen.
Késő estig csatangoljak,
Bogarásszak, madarásszak
Nem gondolva évkezdésre,
Csengő szavú szeptemberre

14. Vers: Hock Éva Etelka: *Bizonyítvány*

Ilyen-olyan tanintézmény kiállítja rólam.
Van a másik, amit te, mindenki,
Elsőtől a sokadikig, állítasz ki rólam.
Van még egy, az enyém, saját, amit
Én állítgatok ki rólam.

Ki állít ki, mit is állít, mit osztályoz?
Az mennyire szól rólam?
Ki hisz másnak – ki magának
Egy bizonyítványról rólam?

Életemről állítgatják, mégse szól az rólam.
Kiállítom én magamról, mégse szólhat rólam.
Élethelyzetemről szól az, a múltamról,
És nem biztos, hogy rólam.

Élet-bizonyítványán sose szárad tinta,
Nincsen annak ideje rá, mert
Nincsen neki múltja.
Élethelyzet csak egy tan-tárgy, és az életútja.

Az élet(em) magam vagyok, ezért
Nincs is szükség rája.
Nem állítok ki én semmit,
Se rólad, se rólam.

Bizonyítvány csak arról szóljon,
Időtelen tiszta életlappal
Induljon mindig a rólad és a rólam.
Osztályozás, sorba rakás,
Ne is szóljon se rólad, se rólam.

15. Ének – népi játék

Kő, paradicsom, liliom

Kő, paradicsom, liliom,
Kiállott a szívem, jól tudom,
Egy életem, egy halálom,
Mert tetőd el kell válnom,
Édesem, kedvesem.

A játékosok két oszlopba állnak, s párosával egymás kezét megfogva, magasra emelik s kaput tartanak. Az ének kezdetén a sor végén lévő utolsó pár a feltartott karok alatt előre-megy, megkezdi a vonulást. Kezüket nem engedik el, csupán mellmagasságba tartják, hogy könnyen átbújhassanak. A hátulról előre bújó pár mindig a sor elejére áll.

16. Köszöntőversek

A versekkel tanítóktól, tanároktól lehet elköszönni. A versmondás közben a többiek virágokat adhatnak át.

Raggamby András: *Búcsúzás*

Édes tanár néni
El kell mostan válnunk!
Egy-két nap és már nem ide,
Más osztályba járunk!

Hálásan köszönünk
Minden jót és szépet,
Nem feledjük a sok kedves
Iskolás emléket.

Azokat se, akik
Velünk foglalkoztak,
S értünk annyi fáradságos
Áldozatot hoztak...

Bősze Éva: *Tanítóinknak* (részlet)

Segíts, kis virágunk, segíts elmondani,
tanítóink hangját milyen jó hallani!
Ha kell, cirógat, ha szükséges, dorgál,
akár édesanyánk - a bajban is ott áll!
Segíts, kis virágunk, segíts elmondani,
hogy szívünk ma őket nem győzi áldani.

17. Ének: *Már megjöttünk ez helyre*

A szöveget átalakítjuk: ... annyi áldás szálljon tanítónk fejére!

18. Vers: *Mentovics Éva: Köszönöm*

Ő tanított betűt írni,
megfogta a kezemet.
Így biztatott: ne hogy feladd!
Úgyes vagy, ez megy neked.

Mosolyával simogatott,
dicsért kedves szóval.
Ha valami rosszat tettünk,
elég volt egy sóhaj.

há az utcán átsétáltunk,
kézen fogva vezetett.
ha valamit megkérdeztünk,
máris jött a felelet.

Mesét mondott, dalolt nekünk,
kedves, csengő hangon.
Víg dalaít azóta is,
ma is szinte hallom.

E kis virág elmond mindent,
amit én csak érzek.
Az elröpült, dolgoz évét,
így köszönöm én meg.

19. Ének: *Széles a Duna*

20. Vers-zene: *Weöres Sándor: Déli felhők*

Domb tövén, hol nyúl szalad,
s lyukat ás a róka:
nyári fényben, napsütésben
felhőt les Katóka... stb.

21. Vers: *Nagy László: Balaton-parton*

Balaton-parton a
nádi világban
megbújtam egyszer
s csuda szépet láttam ... stb.

22. Ének-zene-tánc

Pancsoló kislány

Lányok sorban felöltözve, masnival a hajukban labdával táncolnak az énekekre. A gyerekek javaslatára lehet kialakítani a koreográfiát. Labda helyett léggömb is használható, azt a tánc végén feldobják a magasba.

■ Felhasznált irodalom

Szabó Helga: *Énekeskönyv 2.*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1981.

Szabó Helga: *Ének-zene 3.*, Tankönyvkiadó, Budapest.

Bújj, bújj, zöld ág..., Népi gyermekjátékok, Móra Ferenc Könyvkiadó, 1976.

A játékokat válogatta és feldolgozta: Hajder Edit.

Szabó Helga: *Ének-zene 4.*, Tankönyvkiadó, Budapest,
www.youtube.hu; www.egyszervolt.hu; www.dalszovegek.hu;
www.vers.hu; *Titkos út, Versek óvodásoknak és kisiskolásoknak*,
összeállította: Tóth Emőke, Mágus Kiadó Bt., Budapest.

Iskolás versmondók könyve, szerkesztette: Maczák Edit, ITEM Könyvkiadó, Békéscsaba.

Bálványos Hubára, az ELTE Tanítóképző Karának tanárára

Számára soha sem az volt a fontos, hogy a rajzgyakorlatokon a valóság hű mása jelenjen meg a papíron. Mindig igyekezett egy jó pontot megtalálni a tanulmányrajzon, s abból kiindulva, buzdítva adta a további instrukciókat. Ettől az ember nem csüggedt el, inkább szárnyra kapott és folytatta a „csatát” a szem és kéz között. Elsősorban látni tanított, s az elkészült dolgokban is a szemléletet kereste. Hogy ne csak nézzen, lásson is az ember, egyre többet, egyre differenciáltabban.

2011 tavaszán csörgött a telefonom: „Holnapután amatőr művészekkel Pécsre megyek, a 'Nyolcak' kiállításra! Maradt még hely a buszban, gyere!” – mondta Huba egy péntek délután. Gondolkodás nélkül igent mondtam. Ugy tudott kérni, illetve felajánlani lehetőséget, hogy azt egyébként sem lehetett visszautasítani. Ritkán tudtunk személyesen találkozni, amióta gyermekeim lettek. Amikor egyszer eljött hozzánk, még csak az első volt meg. A 3 éves lányom boldogan mutatta meg neki új szobáját. Huba leucorodott az ágyára és varázsolni kezdett. Valami egyszerű hókuszpókuszt csinált a kezével, de Bogi áhítattal figyelte. Egy egyszerű trükk, s kész a varázslat. Bogi elbűvölten állt ott vele szemben, s kérte újra, meg újra. Mint ahogyan mi is kértük újra, meg újra; ahogyan mi mentünk hozzá újra, meg újra; ahogyan mi is elbűvölten ittuk szavait és lestük mozdulatait.

Pécs felé hosszú az út, és így jó alkalom volt sok dolgot megbeszélni. Faggatott családról, munkáról, lehetőségekről, irányokról. „Nocsak, nocsak...” – mondta mindig, ha valamit elvittünk vagy elmeséltünk neki. Akár saját, akár tanítványaink munkájáról volt is szó, gyermeki kíváncsisággal hallgatta ezeket a beszámolókat, s lelkesedett bármilyen apróságért.

Ezen az úton viszont már „leltározott”. Leltározta az életemet, aminek ő is része volt, amit irányított, figyelemmel kísért, terelgetett, mint olyan sok más emberét is. Listaszerűen kikérdezett és próbált „rendet rakni”. Nem sejtettük, de ez volt az utolsó tavasz, amikor köztünk volt. Bizakodott, tele volt tervekkel, de közben elrendezte a számára fontos dolgokat. Nem csak a sajátját, a másét is. Bár mindig rohant, mégis hajlandó volt megállni egy tanítványért, egy barátért. Figyelt és törődött, ha ideje engedte. Lelkesen hallgatta a beszámolókat és tanácsokkal, iránymutatásokkal bocsátott el a további útra.

Nagyon erős hatása volt, melynek vonzásába kerülve már nem lehetett szabadulni. Ez a vonzás a hitelességből fakadt. A pedagóguspályán ez az egyik legfontosabb dolog. Azért

kell, hogy amit tanítani szeretnénk, az valóban megnyissa a lelkeket. A művészeti-vizuális nevelésre ez különösen igaz. Hiszen nem lehet mindenki „ügyes kezű”, nem lehet mindenkinek veleszületett érzékenysége ezen a területen. Ezért is fogalmazhatott Huba úgy, hogy „nincs művészeti oktatás, csak művészeti nevelés!” A vizuális tevékenységnek elsősorban örömforrásnak kell lennie. Nem a szigorú korrektúra az, ami az elején fontos, hanem a megszerettetés! Nem kell, hogy valaki úgy rajzoljon, fessen, mint például Barcsay vagy Rembrandt. De szeresse ezt a tevékenységet, és szívesen menjen be kiállításokra – ahol a saját gyakorlása, küzdelmei hatására, talán már érzékenyebben tud reagálni az ott látható művekre. Különböző lehetőségek felkínálásával, motivációval kell becsalogatni az embereket ebbe a világba, és amikor már bent van a bűvkörben, és nem fél magától a tevékenységtől, akkor kell apránként korrigálni, irányultságokat tanítani és szárnyakat adni a repüléshez.

Ilyen egyszerű a trükk. Bálványos Huba trükkje. A varázslat, mely örökre fogva tart és nem enged.

A „Nyolcak” című kiállítás Pécsen közel 500 képet tartalmazott. Ekkora kiállításra Huba sem számított. Ezt lehetetlen volt korábbi módszerével vezetnie. Általában ilyen helyzetekben ő végigrobogott 1-2 termen, fúrge mozdulatokkal bejárta, majd visszatért az elejére, s megadta a titkos jelet. Egy jellegzetes „fűtyszerű” jelet. Erre a varázsjelre mindenki hirtelen előkerült és körülötte állt. Ő meg csak mondta, mesélte, mutatta, magyarázta. A lényegét, csak a legjobbat, csak az érdekeset. Nem aprózta el az energiát az összes képre, mert arra nincs idő, és felesleges is.

Fáradhatatlan energiával haladt az élen. Többet közben már lemorzsolódtak vagy leültek, ha lehetett. Ő viszont csak akkor állt meg, ha magyarázott. A legvégére már csak a legfanatikusabbak maradtak, s egyáltalán nem biztos, hogy a képek miatt. Talán MIATTA. Mert jó volt hallgatni, jó volt vele lenni, jó volt belefeledkezni abba varázslatos világba, amit ő teremtett meg különös, egyedi előadásával.

**Kedves Olvasónk! Kérjük, ne felejtse el megújítani a TANÍTÓ éves előfizetését.
Bízassa kollégáit és ismerőseit is a lap megrendelésére!**

Köszönettel: a Szerkesztőség.

50. születésnap ELŐFIZETÉSI AKCIÓ!

Tisztelt Pedagógus!

A nagy múltra visszatekintő **TANÍTÓ** című szakmai-módszertani folyóirat közel 1 éve a **Sprint Kiadó** gondozásában jelenik meg. Azóta büszkén állapíthatjuk meg, hogy a nagyobb formátum, a terjedelmnövekedés, valamint az esztétikai és tartalmi igényesség az olvasók elégedettségét vívta ki.

A **TANÍTÓ** értékes szakmai tartalommal és igényes kivitelben a tanév tíz hónapjában jut el az előfizetőkhöz. Az oktatás gyorsan változó világában nélkülözhetetlen szakmai információkkal látja el olvasóit és tájékoztatja az újdonságokról. Nem hiányozhat tehát egyetlen iskolai könyvtár, alsós szakmai közösség és tanító asztaláról sem.

A Kiadó előfizetési akciót kínál a régi és új olvasóinak egyaránt. Az akció azoknak az olvasóknak szól, akiknek 2012 júniusában lejár az éves előfizetése, illetve azoknak az új előfizetőknek, akik az új tanévtől szeretnék megrendelni az alsó tagozat tanítóinak a legnagyobb példányszámú, országosan ismert és kedvelt módszertani folyóiratát.

Az akció keretében amennyiben előfizet a **TANÍTÓ** című módszertani kiadványra 2012. április 1. és 2012. július 31. között, akkor automatikusan részt vesz jutalomsorsolásunkon, melynek keretében

10 értékes ajándékesomagot*

sorsolunk ki előfizetőink között!

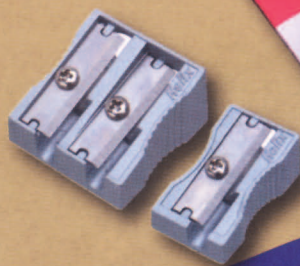
Éljen tehát az előfizetési akció lehetőségével, és csatlakozzon mielőbb Ön is a **TANÍTÓ** olvasóinak népes táborához!

Megrendelését kérjük jelezze a következő elérhetőségeken:

- E-mail: elofizetes@sprintkiado.hu
- Telefon: 06 (1) 237-5060

Az előfizetés éves díja változatlanul 5800 Ft (10 lapszám)

Előfizetői sorsolás időpontja:
2012. augusztus 15.

* Az ajándékesomag tartalma: gyurmaragasztó, BEROL Colourfine filctoll (12 szín), Helix hagyományos fém ceruzafaragó, Pentel görgős ragasztó (55 ml), Fiskars olló (17 cm), környezetbarát színes ceruza, Fila neon rádiós grafitceruza, az „ITT”-sorozatból 2 példány. (Az írószerfotók illusztrációk.)